

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

на тему: Управління грошовими потоками підприємства аграрної сфери

Виконав:

Бондаренко Сергій Віталійович
студент спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Керівник:

Фролов Сергій Михайлович
професор кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Рецензент:

Інна Школьник
проректор з науково-педагогічної роботи
Сумського державного університету,
д.е.н., професор

Суми – 2023

АНОТАЦІЯ

Бондаренко С.В. Управління грошовими потоками підприємства аграрної сфери

Кваліфікаційна робота з ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», СНАУ, Суми. 2023 р. Рукопис.

В кваліфікаційній роботі розглянуті теоретично-методичні основи управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства та методи оцінки ефективності управління грошовими потоками. Встановлено, що досліджуване сільськогосподарське підприємство ТОВ «Вереск-Агро» займається виробництвом і реалізацією рослинницької продукції, а саме, вирощуванням зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Аналіз фінансових результатів діяльності ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки показав, що дане підприємство є прибутковим. Аналіз складу і структури майна підприємства показав зростання його вартості та несуттєві зміни у структурі. Зокрема, зростання частки необоротних активів до 34%. Відповідно, частка оборотних активів складає 75%. Встановлено збільшення грошових коштів підприємства, а також зменшення величини дебіторської заборгованості, що свідчить про проведення ефективної кредитної політики, яка стимулює повернення боргів покупців продукції досліджуваного сільськогосподарського підприємства. Аналіз показників оборотності оборотних активів підприємства та його складових свідчить про покращення ефективності їх використання. Встановлено, що у 2022 році підприємство мало від'ємні грошові потоки у процесі фінансової діяльності і, навпаки, позитивні грошові потоки - у процесі здійснення операційної діяльності. Чистий грошовий потік недостатньо покривав свої поточні платежі, що вимагає залучення додаткових грошових ресурсів. Спостерігається тенденція до зниження залишків грошових коштів підприємства. В цілому обсяги і динаміка руху грошових потоків підприємства свідчать про недостатньо ефективну політику управління його грошовими потоками. Для досягнення збалансованості дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді рекомендуються заходи з прискорення залучення грошових коштів і уповільнення їх виплат. До заходів з прискорення залучення грошових коштів можна віднести: забезпечення часткової або повної попередньої оплати за продукцію, яка користується підвищеним попитом на ринку; скорочення строків надання товарного кредиту покупцям; збільшення спектру цінових знижок для реалізації продукції за готівку. Усунути проблеми з управління грошовими потоками можна завдяки формуванню платоспроможного балансу. Для цього необхідно: збільшити грошові кошти; зменшити дебіторську заборгованість; зменшити запаси. Важливим в управлінні грошовими потоками підприємства є визначення мінімального залишку його грошових коштів за період, який необхідний для безперервності здійснення діяльності підприємства.

Ключові слова: грошові потоки, управління, сільськогосподарське підприємство, дебіторська заборгованість, знижки, мінімальний залишок коштів

SUMMARY

Bondarenko S.V. Management of cash flows of an agrarian enterprise

Qualifying work from the OPP "Finance, banking and insurance", specialty 072 "Finance, banking and insurance", SNAU, Sumy. 2023. Manuscript.

The qualification paper examines the theoretical and methodological foundations of cash flow management of an agricultural enterprise and methods of assessing the effectiveness of cash flow management. It was established that the researched agricultural enterprise is engaged in the production and sale of plant products, namely, the cultivation of grain crops (except rice), legumes and oilseeds. Analysis of the financial results of agricultural enterprise for the period 2020-2022 showed that this enterprise is profitable. Analysis of the composition and structure of the company's property showed an increase in its value and insignificant changes in the structure. In particular, the increase in the share of non-current assets to 34%. Accordingly, the share of current assets is 75%. An increase in the company's funds was established, as well as a decrease in the amount of receivables, which indicates the implementation of an effective credit policy that stimulates the return of debts of buyers of products of the studied agricultural enterprise. The analysis of indicators of turnover of current assets of the enterprise and its components indicates the improvement of the efficiency of their use. It was established that in 2022 the enterprise had negative cash flows in the process of financial activity and, conversely, positive cash flows in the process of operational activities. The net cash flow did not sufficiently cover its current payments, which requires attracting additional cash resources. There is a tendency to decrease the company's cash balances. In general, the volume and dynamics of the company's cash flows indicate an insufficiently effective cash flow management policy. In order to achieve a balanced short-term cash flow, measures are recommended to accelerate the attraction of funds and slow down their disbursements. Measures to accelerate the raising of funds include: provision of partial or full advance payment for products that are in high demand on the market; shortening the terms of providing product credit to buyers; increasing the range of price discounts for selling products for cash. It is possible to eliminate cash flow management problems thanks to the formation of a solvency balance. For this, it is necessary to: increase funds; reduce receivables; reduce inventory. Important in the management of the company's cash flows is the determination of the minimum balance of its funds for the period that is necessary for the continuity of the company's activities.

Keywords: cash flows, management, agricultural enterprise, receivables, discounts, minimum balance of funds

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	10
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТОВ «ВЕРЕСК-АГРО»	21
2.1 Фінансово-економічна характеристика ТОВ «Вереск-Агро»	21
2.2 Аналіз грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро»	31
2.3 Оцінка ефективності управління грошовими потоками ТОВ «Вереск- Агро»	38
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	42
3.1 Пропозиції з підвищення ефективності управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства	42
3.2 Прискорення залучення грошових коштів в оборот ТОВ «Вереск- Агро»	51
3.3 Визначення мінімально допустимого залишку грошових коштів в ТОВ «Вереск-Агро»	56
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	71

ВСТУП

В умовах нестабільної економічної ситуації особливо гостро перед сільськогосподарськими підприємствами постає питання якісного управління грошовими потоками як одного із найважливіших ресурсів їх існування. Грошові кошти це ресурс досить обмежений. У зв'язку з цим необхідно розробляти систему управління, яка дозволить сільськогосподарським підприємствам ефективно і грамотно управляти їх грошовими потоками. Мета управління полягає в тому, щоб підтримати оптимальний залишок коштів за допомогою збалансованості надходження коштів, а також їх витрачання.

У поточних умовах багато сільськогосподарські підприємства змушені самі обирати стратегію розвитку, тактику розвитку. В умовах конкуренції поточний фінансовий стан багатьох підприємств є вкрай нестійким. Виникає необхідність оперативного реагування ті чи інші відхилення від нормальної діяльності суб'єкта господарювання. У зв'язку з цим важливий об'єкт управління - це саме грошові потоки сільськогосподарські підприємства, які дозволяють досягти сталої їх платоспроможності.

Проблеми управління грошовими потоками підприємства висвітлені у працях вітчизняних науковців, зокрема Артем'єва І.О [1], Вареник В.М. [4]. Завора Т.М. [6], Кошельок Г. [8], Крюкова І.О. [10], Панасюк О.В [14], Погорєлов І.М. [16] та інших. Однак проблеми управління грошовими потоками сільськогосподарських підприємств в Україні вивчені недостатньо. Заслужують на увагу питання синхронізації грошових потоків та формування ефективної політики управління грошовими потоками в сучасних умовах господарювання.

Метою дослідження є удосконалення політики управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства на підставі визначення оптимального грошового залишку для забезпечення безперервної діяльності підприємства та забезпечення збалансованості надходжень і витрат підприємства.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити економічну сутність та особливості управління грошовими потоками сільськогосподарських підприємств, методiku оцінки їх ефективності;
- надати фінансово-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- зробити аналіз грошових потоків на основі діагностики їх руху за видами діяльності досліджуваного підприємства;
- зробити оцінку ефективності управління грошовими потоками досліджуваного підприємства;
- розглянути напрямки удосконалення політики управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства, зокрема напрямки з підвищення ефективності управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства;
- запропонувати напрямки прискорення залучення грошових коштів в оборот досліджуваного підприємства;
- визначити мінімально допустимий залишок грошових коштів для забезпечення безперервної діяльності досліджуваного підприємства.

Об'єкт дослідження – грошові потоки сільськогосподарського підприємства ТОВ «Вереск-Агро».

Предмет дослідження – теоретично-методичні аспекти управління грошові потоки сільськогосподарського підприємства ТОВ «Вереск-Агро».

Методи дослідження. Вирішення поставлених завдань для досягнення мети кваліфікаційної роботи завдання базується на загальнонаукових принципах проведення комплексного наукового дослідження, в процесі якого використовувались різні методи, серед яких – метод логічного синтезу щодо розкриття економічної сутності поняття лізингу та його видів.

Під час дослідження діяльності підприємства використані формалізовані методи – традиційні методи економічної статистики: порівняння, групування, графічний та поелементного аналізу.

Аналізуючи платоспроможність та фінансову стійкість підприємства застосовані методи співставлення і коефіцієнтів.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові періодичні видання, монографії, матеріали науково-практичних конференцій, Інтернет-ресурси, фінансова звітність ТОВ «Вереск-Агро».

Елементами наукової новизни одержаних результатів проведеного дослідження є розробка пропозицій сільськогосподарського підприємства ТОВ «Вереск-Агро» з вдосконалення управління його грошовими потоками за сучасних умов господарювання, зокрема методики визначення мінімального залишку грошових коштів для забезпечення безперервної діяльності та прискорення надходжень грошових коштів для синхронізації грошових потоків підприємства.

Практичне значення одержаних результатів визначається у формуванні пропозицій з вдосконалення управління його грошовими потоками за сучасних умов господарювання та їх практичної реалізації в сільськогосподарському підприємстві.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи викладені автором на двох наукових конференціях: III Міжнародній науково-практичній конференції «Eurasian scientific discussions» (м. Барселона, Іспанія 22-24 січня 2023 року); науково-практичній конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (м. Суми, Україна 25-28 квітня 2023 р.)

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано 2 тези наукових конференцій.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 28 найменувань, додатків. Основний текст викладений на 61 сторінці комп'ютерного тексту, робота містить 16 таблиць, 11 рисунків, 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У процесі господарської діяльності підприємства обов'язково виникає рух грошових коштів, які є складовою їх фінансових ресурсів і створюють грошові потоки, що обслуговують виробничі, фінансові та інвестиційні процеси на підприємстві, відповідно, складають основу його фінансової системи [7]. Серед проблем господарської діяльності сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах господарювання, є постійне здійснення всіх видів його діяльності, а саме, операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що забезпечує необхідний рівень ліквідності і платоспроможності підприємства. Для того, щоб розв'язати цю проблему, необхідно проводити відповідні детальні дослідження фінансових та економічних механізмів, які забезпечують виникнення і рух грошових коштів сільськогосподарського підприємства [2].

Огляд наукових праць з питань управління грошовими потоками на мікроекономічному рівні свідчить про наявність різних трактувань поняття грошовий потік в залежності від теми дослідження та завдань їх аналізу [22].

Грошовий потік, насамперед, це рух грошових коштів. У процесі господарської діяльності рух грошових коштів пов'язаний, як із отриманням доходів підприємством в результаті реалізації виробленої продукції (робіт, послуг), так і здійсненням витрат для вироблення продукції (робіт, послуг). Тому під грошовим потоком розуміють сукупність розподілених в часі обсягів надходження і вибуття грошових коштів в процесі господарської діяльності підприємства [16].

Багатогранність господарської діяльності сільськогосподарських підприємств спричиняє рух різних видів грошових потоків, класифікація яких наведена на рис. 1.1.

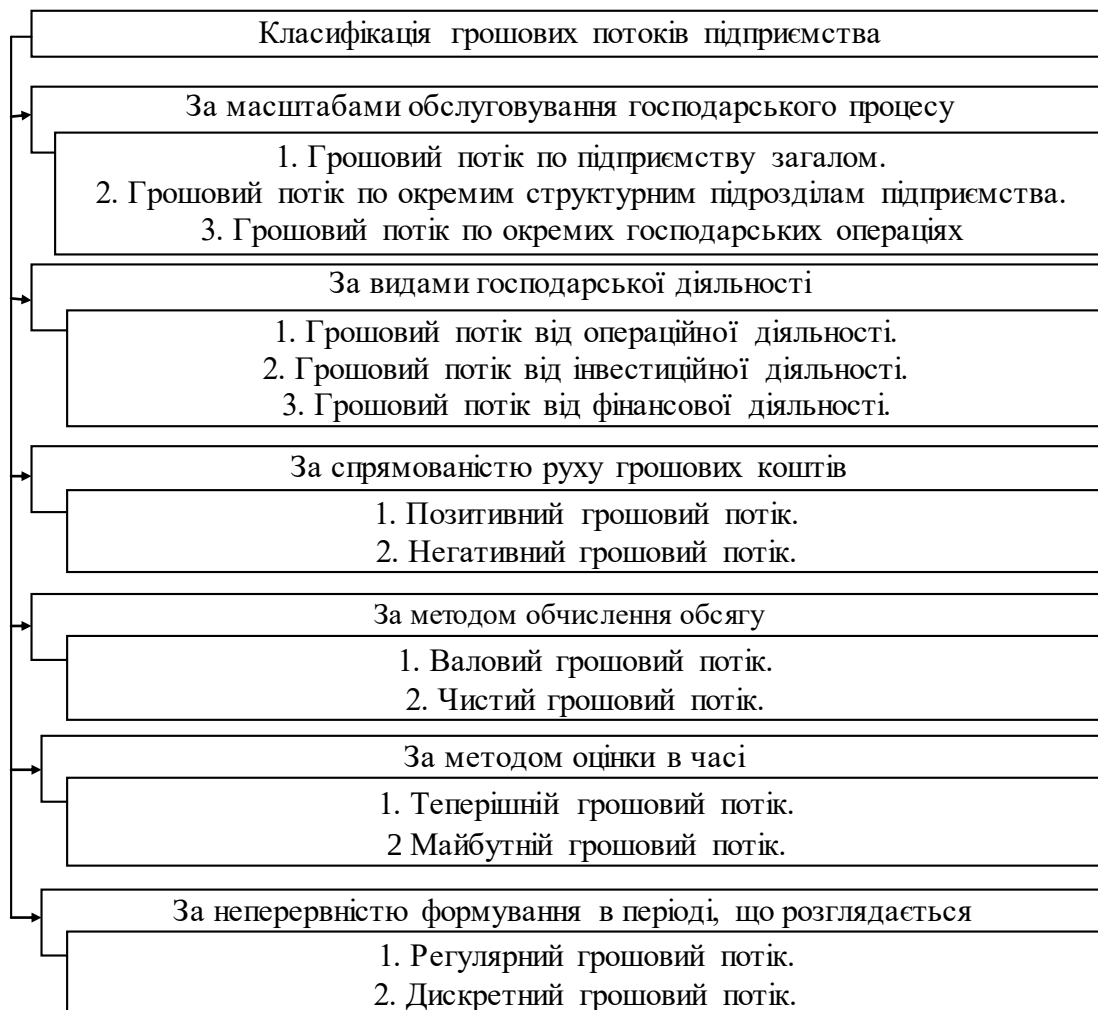

Рисунок 1.1 – Класифікаційні ознаки та види грошових потоків підприємства

Джерело: побудовано на основі [20]

Заслугує на увагу класифікація грошових потоків за видами господарської діяльності, які у сукупності мають безпосередній вплив на платоспроможність і фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства. Види можливих грошових потоків від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності сільськогосподарського підприємства представлена на рис. 1.2.

Ефективність роботи сільськогосподарського підприємства залежить від таких факторів, які збалансованості у часі позитивного та негативного грошових потоків, від рівня оптимізації грошових потоків та структури джерел коштів та їх еквівалентів та від росту рівня ефективності використання коштів в обороті підприємства, прискорення їх оборотності, які, у свою чергу, мають пряму

залежність від ефективного управління його грошовими потоками. Головною метою управління грошовими потоками є забезпечення розвитку підприємства, в процесі якого забезпечується досягнення його фінансової рівноваги завдяки збалансуванню позитивних і від'ємних грошових потоків та їх синхронізації в часі [2].

Рисунок 1.2 – Види грошових потоків підприємстві від видів його діяльності

Джерело: побудовано на основі [21]

Досягти визначену мету можна у випадку дотримання наведених нижче принципів ефективної системи управління грошовими потоками [3]:

- принцип інформативної достовірності, який передбачає забезпечення необхідною інформаційною базою підприємства для проведення аналізу та впровадження ефективної системи з управління грошовими потоками;

- принцип забезпечення збалансованості. Процес управління грошовими потоками підприємства передбачає необхідність виділення їх різновидів, визначених виходячи з класифікації грошових залишків. На основі проведеного угруповання здійснюється забезпечення збалансованості грошових потоків підприємства за видами, обсягами, тимчасовими інтервалами та іншими найбільш суттєвими характеристиками;

- принцип забезпечення ефективності, який реалізується через спрямування тимчасово вільні коштів, які утворюються через часові лаги надходження та витрачання коштів на підприємстві, у фінансові інвестиції\$

- принцип забезпечення ліквідності. Нерівномірність руху грошових потоків отже спричинити тимчасовий дефіцит грошових коштів, що має негативний вплив на ліквідність підприємства. Для підтримки оптимального рівня ліквідності необхідно забезпечувати синхронізацію позитивного та негативного грошових потоків протягом визначеного періоду аналізу.

Реалізація системи управління грошовими потоками підприємства здійснюється в кілька етапів управління, наведених на рис. 1.3.

Рисунок 1.3 – Етапи управління грошовими потоками підприємства
Джерело: побудовано на основі [13].

У процесі управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства реалізуються їх функції [20]: облік, аналіз, планування і контроль. Перша функція – облік. Ця функція спрямована на забезпечення достатньої, вчасної та об'єктивної інформації про фактичне формування грошових потоків. Для цього використовується «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)», на підставі якого оцінюються зміни у складі чистих активів, встановлюється зв'язок між обліковим прибутком і реальними грошовими потоками доходів і витрат.

Друга функція – аналіз. Ця функція спрямована на забезпечення необхідною інформацією про стан та ефективність управління грошовими потоками з використанням системи відповідних показників. На підставі аналізу можна виявити недоліки в різних напрямках діяльності, наприклад, в розрізі фінансування виробничого процесу за рахунок власних, запозичених або залучених коштів; в розрізі управління оборотним капіталом або фінансовим капіталом; в розрізі ціноутворенням тощо.

Третя функція – це планування. Ця функція спрямована на створення умов коротко- та довгострокового характеру забезпечення грошовими коштами виробничих та інших процесів на підприємстві для досягнення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства на підставі розробки плану грошових підприємства (платіжний календар», баланс грошових видатків і надходжень).

Четверта функція - контроль. Ця функція передбачає здійснення об'єктивної оцінки результатів діяльності підприємства від управління грошовими потоками завдяки усуненню виявлених відхилень від планованих показників на підставі своєчасного коригування розроблених планів грошових потоків та інших планів розвитку підприємства.

Отже, в процесі управління грошовими потоками менеджменту сільськогосподарського підприємства необхідно вирішити три основних питання: визначення оптимальної величини та складу активів підприємства; пошук джерел фінансування та визначення його оптимальної структури; організація поточного

та перспективного управління фінансовою діяльністю. Частково ці питання є можливим вирішити завдяки аналізу грошових потоків підприємства. Погорелов І.Н. виділив три основних задачі аналізу грошових потоків [16]:

- 1) оцінювання оптимального обсягу грошових потоків;
- 2) оцінювання чистого грошового потоку від різних видів діяльності, наведених на рис. 1.2.

- 3) виявлення, оцінювання та визначення заходів підвищення ефективності використання резервів грошових коштів на всіх стадіях відтворювального процесу.

Причини дефіциту чи надлишку грошових коштів на підприємстві при визначенні їх оптимального обсягу в процесі розподілу та забезпечення платоспроможності підприємства виявляються в процесі аналізу грошових потоків [1]. На підставі звіту підприємства про рух грошових коштів здійснюється аналіз як планових, так і фактичних даних про грошові потоки за певний період, послідовність якого наведена на рис. 1.4.

Аналіз грошових потоків підприємства може бути здійснений за допомогою прямого і непрямого методів.

Непрямий метод заснований на прогнозуванні чистого прибутку, а план грошових потоків розробляється через послідовне коригування обсягу грошового потоку грошових коштів на суми заборгованості зі сплати податків, витрат майбутніх періодів, амортизації, збитків від реалізації нематеріальних активів, погашення банківського кредиту, зменшення суми рахунків до оплати, прибутку від продажу цінних паперів, зменшення зобов'язань, збільшення авансових виплат, збільшення матеріально-виробничих запасів [14].

Прямий метод передбачає обчислення обсягу грошових потоків за певний період як різниці надходжень та виплат у розрізі окремих видів діяльності та в цілому по підприємству. Отже, за прямим методом можна одержати дані, які відображають валовий і чистий грошовий потік за період, що аналізується. За непрямим методом можна одержати пояснення причин відхилень між фінансовими результатами і вільними залишками грошових коштів [6].

Рисунок 1.4 - Послідовність етапів здійснення аналізу грошових потоків підприємства

Джерело: побудовано на основі [16]

Для підприємства є дуже важливим визначити оптимальний залишок грошових коштів, щоб не опинитись на межі банкрутства [9]. Серед напрямів оптимізації грошових потоків підприємства виділяють метод визначення оптимального залишку грошових коштів. За методикою Л.А. Лахтіонової [11] пропонується визначати мінімальний залишок грошових коштів за період, який необхідний для продовження операцій підприємством, за формулою:

$$ГК_{\min} = \frac{ОВ}{О_{ГК}} \quad (1.1)$$

де $ГК_{\min}$ – мінімальна сума грошових коштів, грн.;

ОВ – операційні витрати, грн.;

$О_{ГК}$ – оборотність грошових коштів.

У свою чергу, оборотність грошових коштів визначається за формулою:

$$О_{ГК} = \frac{ЧД}{З_{ГК}} \quad (1.2)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, грн.;

ОВ – середній залишок грошових коштів за період, грн.

Для аналізу грошових потоків науковцями пропонуються коефіцієнтні методи аналізу, зокрема для підприємств аграрної сфери [10]. Наприклад, достатність чистого грошового потоку рекомендується визначати за допомогою коефіцієнта достатності чистого грошового потоку ($К_{\text{дост}}$), який обчислюється за формулою:

$$К_{\text{дост}} = \frac{ЧГП}{ПК + З + Д} \quad (1.3)$$

де ЧГП – чистий грошовий потік, грн.;

ПК – сума погашення кредитів, грн.;

З – приріст виробничих запасів, грн.;

Д – сума виплачених дивідендів, тис. грн.

Рівномірність та синхронність формування грошового потоку рекомендується розраховувати за допомогою коефіцієнта ліквідності ($K_{\text{лікв}}$) грошового потоку, який розраховується за формулою:

$$K_{\text{лікв}} = \frac{\text{ВГП}_{\text{вх}}}{\text{ВГП}_{\text{вих}}} \quad (1.4)$$

де $\text{ВГП}_{\text{вх}}$ – сума валового вхідного гр. потоку, грн.;

$\text{ВГП}_{\text{вих}}$ – сума валового вихідного гр. потоку, грн..

Ефективність грошового потоку підприємства рекомендується розраховувати за допомогою ряду коефіцієнтів:

коефіцієнта ефективності ($K_{\text{ефект}}$), який розраховується за формулою (1.5);

коефіцієнта реінвестування чистого грошового потоку ($K_{\text{реінв}}$), який розраховується за формулою (1.6);

коефіцієнта обслуговування боргу ($K_{\text{обсл}}$), який розраховується за формулою (1.7);

тривалості фінансового циклу (ФЦ), який розраховується за формулою (1.8).

$$K_{\text{ефект}} = \frac{\text{ЧГП}}{\text{ВГП}_{\text{вих}}} \quad (1.5)$$

$$K_{\text{реінв}} = \frac{\text{ЧГП} - \text{Д}}{\text{РІ} + \text{ФІ}} \quad (1.6)$$

де РІ - сума приросту реальних інвестицій підприємства за аналізований період, грн;

ФІ – сума приросту довгострокових фінансових інвестицій підприємства, грн.

$$K_{\text{обсл}} = \frac{PK}{\text{ЧГП}_{\text{опер}}} \quad (1.7)$$

де $\text{ЧГП}_{\text{опер}}$ – чистий грошовий потік від операційної діяльності, грн.

$$\Phi\text{Ц} = \text{Пз} + \text{Пдз} - \text{Пкз}, \quad (1.8)$$

де Пз – період обороту запасів, днів;

Пдз – період обороту дебіторської заборгованості, дні;

Пкз – період обороту кредиторської заборгованості, дні.

Досягнення ефективного управління грошовими потоками на підприємстві сприяє покращенню його фінансового стану, зокрема, за рахунок зміцнення збалансованості позитивних (надходження) і негативних (виплати) грошових коштів підприємства, зростання його продуктивності; підвищення ефективності управління борговими зобов'язаннями (кредитних) та вартістю їх залучення; підвищення ліквідності підприємства. За твердженням Сергєєва О.Р. метою ефективного управління грошовими потоками є забезпечення фінансової та економічної рівноваги завдяки коригуванню та збалансуванню обсягів надходжень та витрат грошових коштів підприємства [17].

Заслужують на увагу положення обґрунтування ролі ефективного управління грошовими потоками підприємства, які висунули Пітюлич М.М. та Стегура В.В. [15]. По-перше, вони підприємство, як живий організм, систему «фінансового кровообігу» якого складають грошові потоки. Відповідно, від того, наскільки ефективно буде здійснена організація грошових потоків підприємства, настільки будуть досягнуті високі кінцеві фінансові результати його господарської діяльності.

По-друге, підвищення рівня ефективності управління грошовими потоками підприємства сприяє забезпеченню його фінансової рівноваги, яка є передумовою успішного розвитку підприємства на перспективу.

В-третіх, від раціонального формування грошових потоків залежить рівень ритмічності операційного процесу підприємства, збільшення якого сприяє росту обсягів виробництва і реалізації виробленої продукції.

В-четвертих, від ефективності управління грошовими потоками залежить розмір потреби підприємства у запозиченому капіталі. Чим менше ці потреби, тим менше витрати підприємства на його обслуговування.

В-п'ятих, зростання ефективності управління грошовими потоками сприяє прискоренню швидкості обороту капіталу підприємства. Адже збільшення ефективності управління грошовими потоками відбувається скорочення тривалості виробничого і фінансового циклів господарської діяльності підприємства, відповідно зменшення його потреби у виробничому та фінансовому капіталі.

В-шостих, внаслідок підвищення ефективності управління грошовими зменшується ризикованість несвоєчасного погашення платіжних зобов'язань підприємства завдяки забезпеченню синхронізації у часі потоків грошових надходжень і витрачання грошових коштів.

В-сьомих, використання більш активних форм управління грошовими потоками підвищує можливості одержання додаткових позитивних фінансових результатів внаслідок генерації його грошових коштів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТОВ «ВЕРЕСК-АГРО»

2.1 Фінансово-економічна характеристика ТОВ «Вереск-Агро»

Сільськогосподарське підприємство «Вереск-Агро» є юридичною особою, яка має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в банківській установі. За організацію формою дане підприємство є товариством з обмеженою відповідальністю. Зареєстроване дане підприємство в с. Бубликове Білопільського району Сумської області. Основна господарська діяльність ТОВ «Вереск-Агро» пов'язана із виробництвом і реалізацією рослинницької продукції, а саме, із вирощуванням зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Аналіз фінансових результатів діяльності ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки показав, що дане підприємство є прибутковим. Основні фактори формування фінансового результату діяльності досліджуваного підприємства у динаміці наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Показники формування фінансового результату діяльності ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Приріст, %		
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021 р. до 2020 р.	2022 р. до 2021 р.	2022 р. до 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	216786	400166	262636	84,6	65,6	21,1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	164685	159607	267010	96,9	67,3	62,1
Валовий прибуток	52101	133156	103029	155,6	-22,6	97,7
Інші операційні доходи	3809	9433	4543	147,6	-51,8	19,3
Адміністративні витрати	12082	13914	18251	15,2	31,2	51,1
Витрати на збут	19082	41718	16777	118,6	-59,8	-12,1
Інші операційні витрати	12992	20507	18161	57,8	-11,4	39,8
Прибуток від операційної діяльності	11754	66450	54383	5,6 раз	-18,2	4,6 раз
Інші фінансові доходи	127	10	9322	-92,1	932,2 раз	73,5 раз

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7
Інші доходи	-	33	4306	-	130,5 раз	-
Фінансові витрати	1273	1406	1673	10,4	19,0	31,4
Інші витрати	1657	1732	1620	4,5	-6,5	-2,3
Фінансовий результат до оподаткування	8951	63355	64718	7,1 раз	2,2	7,2 раз
Чистий фінансовий результат	8951	63355	64718	7,1 раз	2,2	7,2 раз
Рентабельність діяльності,%	5,4	39,7	24,2	34,3	-15,5	18,8

Джерело: побудовано на основі ф.2 фінансової звітності підприємства

Аналіз табл. 2.1 свідчить про зростання чистого доходу від реалізації продукції у 2022 році у порівнянні із 2020 роком на 21,2%. Станом на кінець 2022 року чистого доходу від реалізації продукції ТОВ «Вереск-Агро» складає 262636 тис. грн. Одночасно із зростанням чистого доходу від реалізації продукції відбувається зростання собівартості реалізованої продукції досліджуваного підприємства, але більшими темпами, тобто відбулось зростання на 62,1% у 2022 році у порівнянні із 2020 роком. Валовий прибуток ТОВ «Вереск-Агро» має тенденцію росту. У 2022 році у порівнянні із 2020 роком валовий прибуток зріс на 97,7%.

У складі доходів і витрат спостерігаються інші види доходів і витрат, які мали вплив на формування чистого прибутку ТОВ «Вереск-Агро». Ці види доходів і витрат також зазнали певних змін протягом 2020-2022 років. Зокрема, спостерігається зростанні інших доходів від операційної діяльності на 19,3%, а також адміністративних витрат – на 51,1% та інших операційних витрат – на 39,8%. Щодо витрат на збут, то їх величина зменшилась на 12,1%. Внаслідок величина операційного прибутку у 2022 році у порівнянні із 2020 роком зросла в 4.6 разів. Крім операційної діяльності підприємство здійснює фінансову діяльність, яка також супроводжується грошовими потоками у вигляді доходів і витрат. Доходи від фінансової діяльності зросли в 73,5 разів, а витрати - лише на 31,4%.

Отже, кінцевим фінансовим результатом господарської діяльності ТОВ «Вереск-Агро» є прибуток, який мав тенденцію росту протягом 2020-2022 років.

Станом на 2022 рік прибуток досліджуваного сільськогосподарського підприємства ТОВ «Вереск-Агро» склав 64718 тис. грн., що в 7,1 разів більше у порівнянні із 2020 роком. Відповідно, зросла і рентабельність діяльності підприємства на 18,8% і становила у 2022 році 34,3%.

Зростання рентабельності діяльності підприємства зазвичай пов'язано із зростанням ефективності використання виробничих засобів підприємства, які складаються із оборотних і необоротних. Згідно даних бухгалтерського балансу підприємства у складі його активів переважають оборотні активи, про що свідчать дані рис. 2.1.

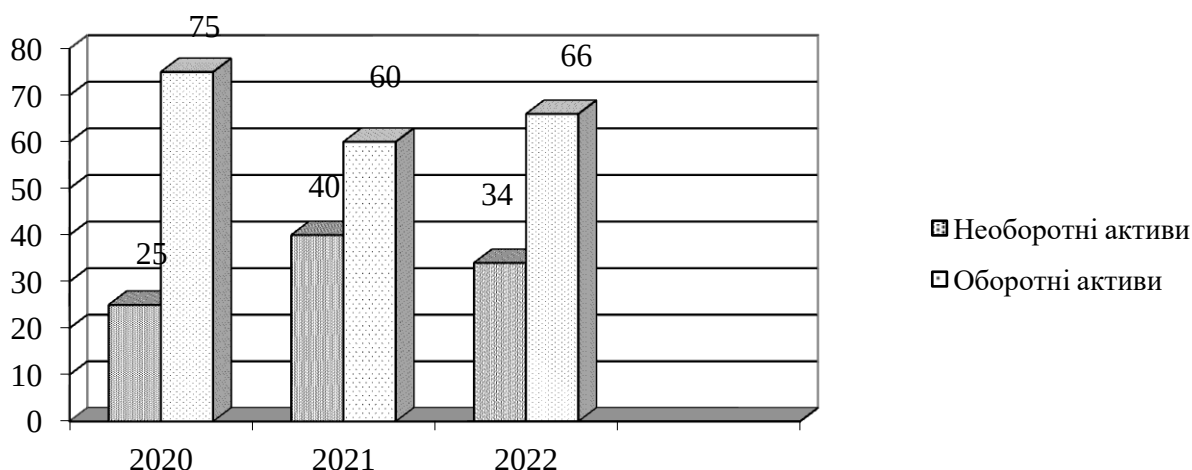

Рисунок 2.1 – Структура активів ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки
Джерело: ф.1 фінансової звітності підприємства

З аналізу рис. 2.1 можна сказати, що у структурі активів підприємства відбулися незначні зміни, а саме частка необоротних активів зросла на 9% і склала у 2022 році 34%. Відповідно, частка оборотних активів зменшилась на 9% і склала на кінець досліджуваного періоду 66%. Перевищення оборотних активів у порівнянні із необоротними активами можна пояснити особливостями сільськогосподарської галузі, до якої відноситься ТОВ «Вереск-Агро».

Проаналізуємо склад і структуру необоротних активів ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки. Для цього скористаємось даними бухгалтерського балансу підприємства за відповідні роки, які представлені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Склад і структура необоротних активів ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020 - 2022 рр.

Статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2020 до 2023, %	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	склад	частка
Нематеріальні активи	265	0,3	1877	1,4	22532	14,7	85 раз	14,3
Незавершені капітальні інвестиції	474	0,5	35498	26,0	6	0,0	-98,7	-0,5
Основні засоби	82022	77,9	77227	56,7	115472	75,3	40,8	-2,6
Довгострокові біологічні активи	14201	13,5	13315	9,8	13217	8,6	-6,9	-4,9
Довгострокова дебіторська заборгованість	8354	7,8	8354	6,1	2085	1,4	-75,0	-6,4
Разом	105316	100	136271	100	153312	100	45,6	-

Джерело: побудовано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Аналіз табл. 2.2 свідчить про зростання обсягу необоротних активів у цілому за період 2020-2022 роки на 45,6%. Це відбулось завдяки росту вартості основних засобів на 40,8% та вартості нематеріальних активів – у 85 раз. Необхідно відзначити за іншими статтями необоротних активів їх зменшення. Зокрема, незавершені капітальні інвестиції скоротились на 98,7%, довгострокові біологічні активи - на 6,9%. Необхідно відзначити позитивну для діяльності підприємства тенденцію зменшення довгострокової дебіторської заборгованості на 75%. У структурі необоротних активів також відбулись певні зміни. Зокрема, зменшилась частка основних засобів на 2,6%. Основні засоби протягом всього періоду дослідження мають переважну питому вагу у структурі необоротних активів підприємства. У 2022 році їх частка складала 75,3%. Наряду із часткою основних засобів відбулись зменшення часток всіх інших статей у структурі необоротних активів, крім нематеріальних активів, питома вага яких зросла до 14,7% (у 2020 році – 0,3%).

Проаналізуємо стан і ефективність використання найбільшої складової необоротних активів – основних засобів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 - Показники стану та ефективності використання основних засобів ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020- 2022 рр.

Показник	Роки			Абсолютні відхилення 2022 р. до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	83441,5	79624,5	96349,5	12908
Коефіцієнт зносу	0,35	0,39	0,34	-0,01
Коефіцієнт придатності	0,65	0,61	0,66	0,01
Фондовіддача, грн.	2,60	5,03	2,73	0,13
Фондоємність, грн.	0,38	0,20	0,37	-0,01
Рентабельність, %	10,73	79,57	67,17	56,44

Джерело: розраховано на основі ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

Аналіз розрахованих показників стану основних засобів ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки свідчать про задовільний їх стан. Середньорічна вартість основних засобів зростає у 2022 році порівняно із 2020 роком на 12908 тис. грн., що говорить про оновлення основних засобів у 2022 році. Коефіцієнт зносу зменшується на 1% і складає у 2022 році 34%. Відповідно, показник придатності до експлуатації основних засобів зростає на 1% і складає 66%.

Щодо розрахованих показників ефективності використання основних засобів ТОВ «Вереск-Агро», то вони свідчать про покращення їх використання. Так, показник фондовіддачі зростає на 0,13 в.п. і показує, що у 2022 році одна гривня основних засобів підприємства призвела 2,72 грн. чистого доходу (у 2020 році – 2,60 грн.). Відповідно, показник фондоємності зменшується на 1%. Суттєве збільшення у 2022 році відбулось показника рентабельності основних засобів на 56,44% і складає 67.17%.

Господарська діяльність ТОВ «Вереск-Агро» здійснюється завдяки гнє тільки основних засобів, але і оборотних засобів, частка яких у структурі виробничих засобів найбільша – 66% у 2022 році. Від складових та їх структури залежить ефективність використання оборотних засобів підприємства, так і безперервність виробничих і комерційних процесів та ефективність діяльності підприємства в цілому. Склад і структура оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро» за період дослідження 2020-2022 роки представлені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Склад і структура оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки

Статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 до 2020, %	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	склад	структура
Запаси	191327	59,9	131567	64,5	222582	75,0	16,3	15,1
Поточні біологічні активи	16343	5,1	16184	7,9	10655	3,6	-34,8	-1,5
Дебіторська заборгованість	104713	32,7	51374	25,2	56715	19,1	-45,8	-13,6
Гроші та їх еквіваленти	257	0,1	562	0,3	902	0,4	3,5 раз	0,3
Інші оборотні активи	6909	2,2	4314	2,1	5765	1,9	-16,6	-0,3
Разом	319549	100	204001	100	296889	100	-6,2	-

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Аналіз табл. 2.4 свідчить про зменшення загальної суми оборотних активів на 6,2%. Станом на кінець 2022 року вона складає 296889 тис. грн. Зменшення оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро» відбулось внаслідок зменшення поточних біологічних активів на 34,8%, дебіторської заборгованості – на 45,8% та інших оборотних активів – на 16,6%. При цьому необхідно відзначити збільшення вартості таких складових оборотних активів, як величини запасів – на 16,3% та величини грошей та їх еквівалентів – в 3,5 рази. Також за 2020-2022 роки відбулись зміни у структурі оборотних активів досліджуваного підприємства. Найбільші зміни відбулись частки запасів, яка зросла на 15,1% і становить 75% у 2022 році. А також необхідно відзначити зменшення частки дебіторської заборгованості на 13,6%, яка у 2022 році становить 19,1%.

Отже, величина найменш ліквідних оборотних активів – запаси мала тенденцію росту як за абсолютними, так і відносними величинами. Для діяльності підприємства ця обставина є негативною тенденцією, оскільки послаблює фінансову стійкість та ліквідність фінансового стану ТОВ «Вереск-Агро» і говорить про проведення неефективної політики управління запасами.

Найменшу частку у структурі оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро» мають обігові кошти, до яких відносяться грошові кошти та їх еквіваленти. Частка абсолютно ліквідних оборотних активів несуттєво зросла на 0,3% і складає у 2022

році лише 0.4% у структурі оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро». В абсолютних величинах збільшення грошових коштів підприємства свідчить про зростання у нього найбільш ліквідних засобів, що в майбутньому буде мати позитивний вплив на фінансові результати діяльності ТОВ «Вереск-Агро». Позитивним для діяльності підприємства також є зменшення величини і частки у структурі оборотних активів дебіторської заборгованості, що свідчить про проведення ефективної кредитної політики, яка стимулює повернення боргів покупців продукції досліджуваного сільськогосподарського підприємства.

Розглянемо склад і структуру поточної дебіторської заборгованості ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Склад та структура поточної дебіторської заборгованості ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 рр.

Статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 до 2020,%	
	тис. грн.	питома вага,%	тис. грн.	питома вага,%	тис. грн.	питома вага,%	склад	структура
Дебіторська заборгованість, всього	104713	100	51374	100	56715	100	-45,8	-
Дебіторська заборгованість за продукцію	53733	51,3	25403	49,4	45902	80,9	-14,6	29,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	19610	18,7	4898	9,5	1236	2,2	-93,7	-16,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	4918	4,7	14455	28,1	2449	4,3	-50,2	-0,4
Інша поточна дебіторська заборгованість	26452	25,3	6618	13,0	7128	12,6	-73,1	-12,7

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Аналіз табл. 2.5 показує, що максимальну частку у структурі дебіторської заборгованості ТОВ «Вереск-Агро» має дебіторська заборгованість за продукцію (у 2022 році – 80,9%), яка зростає у порівнянні із 2020 роком на 29,6%. Дебіторська заборгованість за продукцію за абсолютною величиною, навпаки, зменшується на 14,6% і складає у 2022 році 45902 тис. грн. Крім цього виду дебіторської заборгованості ТОВ «Вереск-Агро» має дебіторську заборгованість

за розрахунками, зокрема, за виданими авансами та з бюджетом. За абсолютними величинами ці види дебіторської заборгованості також зменшуються, відповідно, на 93,7% та 50,2%. Їх частки також зменшуються, відповідно, на 16,5% та 0,4%. Інша поточна дебіторська заборгованість у 2022 році зменшилась на 73,1% у порівнянні із 2020 роком. Її частка також зменшилась у структурі дебіторської заборгованості на 12,7%.

Ефективність використання оборотних активів підприємства має позитивний вплив на його фінансовий стан, зокрема платоспроможність та ліквідність, а також ділову активність ТОВ «Вереск-Агро». Показники ефективності використання оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро» за 2020 – 2022 роки наведені в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 - Показники ефективності використання оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютні відхилення 2022 р. до 2020 р.
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,8	1,5	1,1	0,3
Період обертання оборотних активів, дні	457	244	332	-125
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	1,3	0,7	0,9	-0,4
Коефіцієнт оборотності запасів	1,2	2,5	1,5	0,3
Період обертання запасів, дні	305	146	244	-61
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,1	5,1	4,9	2,8
Період погашення дебіторської заборгованості, дні	174	72	75	-99
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	1,5	0,6	0,3	-1,2

Джерело: розраховано на основі ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

Аналіз показників оборотності оборотних активів підприємства та його складових свідчить про покращення ефективності їх використання. Так за період 2020-2022 роки відбулось зростання коефіцієнту оборотності оборотних активів на 0.3 п. та зменшення тривалості одного обороту оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро» на 125 днів. Відповідно, тривалість одного обороту оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро» складає 332 дні. При цьому коефіцієнт завантаження оборотних активів зменшився на 0,4 п. і показує, що у 2022 році на одну гривню

чистого доходу від реалізації авансуються 0,9 грн. оборотних активів. Щодо складових оборотних активів, то коефіцієнти оборотності запасів та дебіторської заборгованості також зросли. Відповідно тривалість їх обороту зменшилася. Тривалість обороту запасів складає у 2022 році 244 дні, а дебіторської заборгованості – 75 днів. Показник співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості зменшився і свідчить про перевищення кредиторської заборгованості у порівнянні із дебіторською заборгованістю, що є позитивним фактором підвищення ефективності діяльності підприємства.

Крім кредиторської заборгованості ТОВ «Верес-Агро» використовує у складі залучених коштів для фінансування діяльності підприємства довгострокові банківські кредити. Також основним джерелом фінансування його діяльності є власний капітал. Склад і структура джерел фінансування діяльності ТОВ «Верес-Агро» за 2020-2022 роки наведений в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Склад і структура джерел фінансування ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки

Статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 до 2020, %	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	склад	структура
Власний капітал	302392	71,2	149367	43,9	203626	45,2	-32,7	-26,0
Довгострокові банківські кредити	41770	9,8	18120	5,3	49032	10,9	17,4	1,1
Інші довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	785	0,2	-	0,2
Поточні зобов'язання	80703	19,0	172785	50,8	196758	43,7	143,8	24,7
Разом	424865	100	340272	100	450201	100	6,0	-

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Аналіз табл. 2.7 свідчить про зростання величини джерел фінансування діяльності ТОВ «Вереск-Агро» на 6% і на кінець 2022 року їх величина складала 450201 тис. грн. Зростання відбулось завдяки росту довгострокових банківських кредитів на 17,4% та росту поточних зобов'язань на 143,8%. При цьому величина власного капіталу підприємства зменшилась на 32,7% і складала станом на кінець 2022 року 203626 тис. грн. У структурі джерел фінансування у 2020 році мав перевагу власний капітал – 71,2%. Але до кінця періоду дослідження 2022 року

частка власного капіталу у структурі джерел фінансування зменшилась на 26% і склала 45,2%. Відповідно, у 2022 році у структурі джерел фінансування переважає запозичений капітал. Його частка склала 54,8%. У структурі запозиченого капіталу у 2020 році переважали поточні зобов'язання – 19%. Станом на кінець 2022 року частка поточних зобов'язань зросла на 24,7% до 43,7%. Частка довгострокового банківського кредитування у 2022 році складає 10,9%.

Перевищення запозиченого капіталу негативного впливає на фінансову стійкість підприємства, про що свідчать дані табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Визначення типу фінансового стану ТОВ «Вереск-Агро» за 2020-2022 роки

Показники	2020	2021	2022
1. Власний капітал	302392	149367	203626
2. Необоротні активи	105316	136271	153312
3. Наявність власних оборотних коштів (ряд. 1 – ряд. 2)	197076	13096	50314
4. Довгострокові кредити і позикові кошти (довгострокові зобов'язання)	41770	18120	49817
5. Наявність власних і довгострокових позикових джерел коштів для формування запасів і витрат (ряд. 3 + ряд. 4)	238846	31216	100131
6. Короткострокові кредити і позикові кошти (поточні зобов'язання)	80703	172785	196758
7. Загальна величина основних джерел коштів для формування запасів (ряд. 5 + ряд. 6)	319549	204001	296889
8. Загальна величина запасів	191327	131567	222582
9. Надлишок (+), нестача (–) власних оборотних коштів (ряд. 3 – ряд. 8)	5749	-118471	-172268
10. Надлишок (+), нестача (–) власних оборотних коштів і довгострокових позикових коштів для формування запасів (ряд. 5 – ряд. 8)	47519	-100351	-122451
11. Надлишок (+), нестача (–) загальної величини основних джерел коштів для формування запасів (ряд. 7 – ряд. 8)	128222	72434	74307
Тип фінансової стійкості	Стійкий фінансовий стан	Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан	Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

2.2. Аналіз грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро»

У процесі господарської діяльності ТОВ «Вереск-Агро» відбувається постійний рух грошових потоків. Вкладення коштів у виробничу діяльність з метою отримання доходів від реалізації сільськогосподарської продукції, а також у фінансову діяльність для обслуговування банківських кредитів з метою забезпечення його діяльності фінансовими ресурсами, характеризує кругообіг коштів ТОВ «Вереск-Агро». Забезпечення надходження грошових коштів, які необхідні для відшкодування витрат обігу, своєчасне і повне виконання поточних і довгострокових фінансових зобов'язань перед контрагентами, працівниками підприємства, банківською установою, бюджетом та страховою компанією, формування прибутку є основними завданнями діяльності ТОВ «Вереск-Агро».

Одним із ключових етапів фінансового менеджменту ТОВ «Вереск-Агро» є аналіз його грошових потоків – складова управління грошовими потоками. Ефективне управління грошовими потоками забезпечує фінансову рівновагу, ритмічність виробництва, скорочення потреби у позиковому капіталі, прискорення оборотності, нормальну платоспроможність та додатковий прибуток. Тому основне завдання аналізу грошових потоків полягає у виявленні причин нестачі (надлишку) коштів, визначення джерел їх надходжень та напрямів використання, що, у свою чергу, дозволяє визначити ефективність управління цими грошовими потоками.

Крім того, щоб розкрити реальний рух коштів на підприємстві, оцінити синхронність надходжень та платежів, а також ув'язати величину отриманого фінансового результату зі станом коштів, слід виділити та проаналізувати всі напрямки надходження, а також їх витрачання. Напрями руху коштів прийнято розглядати в розрізі основних видів діяльності – поточної (операційної), інвестиційної, фінансової.

На думку І. Спільник, О. Загородної та Кошельок Г. і Грінченко Р. початковим етапом аналізу грошових потоків підприємства повинна бути оцінка рівня абсолютної ліквідності підприємства та її змін у динаміці залишків

грошових коштів, чистого грошового потоку та прибутку до оподаткування як елементу зв'язку між цими показниками [8,18], значення яких наведені в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Показники абсолютної ліквідності ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022

Показники	2019	2020	2021	2022	Абсолютні відхилення 2022 від 2019 рр	Темп приросту, %
Середній залишок грошових коштів, тис. грн.	7341,5	7150,5	409,5	732	-6609,5	-90,0
Чистий грошовий потік, тис. грн.	13300	-13561	2414	-278	-13578	-102,1
Прибуток до оподаткування, тис. грн.	107080	8951	63355	64718	-42362	-39,6

Джерело: побудовано на основі ф.2, ф.3 фінансової звітності підприємства

В результаті аналізу табл. 2.9 можна зробити висновок, що за період 2019-2022 роки ТОВ «Вереск-Агро» є прибутковим. Але його прибуток до оподаткування має неоднозначні зміни. У 2020 році порівняно із 2019 роком має тенденцію зменшення, у 2021 році порівняно із 2020 роком суттєво зростає і на кінець 2022 року знову зменшується. В цілому за чотири роки прибуток до оподаткування досліджуваного підприємства зменшився на 42362 тис. грн, або на 39,6%. Відсутність чіткої тенденції зміни є характерним для чистого грошового потоку ТОВ «Вереск-Агро» за рік. У 2019 та 2021 рік він був позитивним, а в 2020 та 2022 роках спостерігається від'ємний чистий грошовий потік у підприємства, що говорить про перевищення витрат ТОВ «Вереск-Агро» у порівнянні із потоками надходження. Щодо показника середнього залишку грошових коштів, то він має відносно стійку тенденцію зменшення на 6609,5 тис. грн. або на 90%.

У процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства виникають грошові потоки позитивні і від'ємні. Позитивні грошові потоки підприємства пов'язані із грошовими надходженнями, які складають його доходну частину бюджету. Від'ємні грошові потоки підприємства пов'язані із його грошовими витратами. Збалансованість між позитивними і від'ємними грошовими потоками забезпечує нормальне функціонування підприємства та ефективність його господарської діяльності, яка має позитивні фінансові

результати – прибутки. В табл. 2.10 проаналізуємо склад позитивних грошових потоків від операційної та фінансової діяльності досліджуваного підприємства ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки, які дозволить виявити фактори незбалансованості грошових потоків. Виходячи із даних звітності підприємства можна зробити висновок, що ТОВ «Вереск-Агро» не займається інвестиційною діяльністю.

Таблиця 2.10 – Склад позитивних грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 2020-2022 роки

Показники	2020	2021	2022	Абсолютні відхилення 2022 від 2020 рр	Темп росту, %
Операційна діяльність					
Надходження від: реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	201606	479561	306674	105068	152,1
повернення податків і зборів	-	-	24	24	-
цільового фінансування	607	1181	3538	574	194,6
Інші надходження	11938	23808	18012	6074	150,9
Фінансова діяльність					
Надходження від отримання позик	37612	12703	46279	8667	123,0
Інші надходження	100266	582736	313165	212899	3,1 раз
Разом	352029	1099989	687692	335663	195,4

Джерело: побудовано на основі ф.3 фінансової звітності підприємства

Аналіз табл. 2.10 дозволяє зробити висновок про збільшення надходжень ТОВ «Вереск -Агро» як за операційною, так і фінансовою діяльністю за період 2020- 2022 роки. Найбільші зміни відбулись за складовою інші надходження від фінансової діяльності ТОВ «Вереск -Агро». У 2022 році вони зросли у порівнянні із 2020 роки в 3,1 рази або на 212899 тис. грн. Інші надходження за операційною діяльністю зросли за досліджуваний період на 150,9% або на 6074 тис. грн. Надходження за цільовим фінансуванням зросли на 194,6% або на 574 тис. грн. Необхідно відзначити значні зміни, пов'язані із надходженнями від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Вони зросли на 105068 тис. грн. або на 151,1%. У 2022 році надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) склали 306674 тис. грн. ТОВ «Вереск -Агро» для оновлення основних засобів вдалось до

запозичення довгострокового банківського кредитування. У 2022 році величина надходжень від отримання кредитів зросла на 123% або на 8667 тис. грн. і склали за цей період 46279 тис. грн.

Наряду із грошовими надходженнями ТОВ «Вереск-Агро» вкладає кошти у фінансування виробничих засобів та погашення зобов'язань підприємства перед бюджетом, банківськими установами, страховими компаніями тощо. Таким чином, виникають від'ємні грошові потоки, склад яких у динаміці 2020-2022 років наведений в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Склад від'ємних грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 2020-2022 роки

Показники	2020	2021	2022	Абсолютні відхилення 2022 від 2020 рр	Темп росту, %
Операційна діяльність					
Витрачання на оплату: товарів (робіт, послуг)	159010	273703	174590	15580	9,8
праці	25785	29692	32557	6772	26,3
відрахувань на соціальні заходи	7041	8017	8886	1845	26,2
зобов'язань з податків і зборів	21525	31640	28010	6485	30,1
Інші витрачання	32066	79914	63907	31841	99,3
Фінансова діяльність					
Витрачання на: погашення позик	520	32705	20834	20314	40,0 раз
сплату дивідендів	1257	205532	54168	52911	43,1 раз
Інші платежі	117875	436372	305018	187143	2,6 раз
Разом	365079	1097575	687970	322891	195,4

Джерело: побудовано на основі ф.3 фінансової звітності підприємства

Аналіз табл. 2.11 дозволяє зробити висновок про збільшення витрат ТОВ «Вереск -Агро» як за операційною, так і фінансовою діяльністю за період 2020-2022 роки. Найбільші зміни витрат відбулися за фінансовою діяльністю. Зокрема, зросли витрати на погашення позик ТОВ «Вереск -Агро». У 2022 році вони зросли у порівнянні із 2020 роком в 40 раз або на 20314 тис. грн. Витрати на сплату дивідендів зросли в 43 рази або на 52911 тис. грн. Інші платежі також мали тенденцію росту в 2.6 рази або на 187143 тис. грн. За операційною діяльністю за всіма складовими також відбулось зростання. Зокрема, на оплату товарів – на

26,3%, на оплату праці – на 26,2%, на відрахування на соціальні заходи – на 30,1%, на погашення зобов'язань з податків і зборів – на 30,1%, на інші витрати – на 99,3%. В цілому від'ємний грошовий потік зріс у 2022 році у порівнянні із 2020 роком витрат на 195,4% або на 322891 тис. грн.

Грошові потоки мають вирішальне значення для функціонування підприємства, вони надають дуже важливу інформацію про підприємство, а саме допомагає відповісти на питання: чи знаходиться воно в здоровому фінансовому стані. Якщо у підприємства недостатньо грошових коштів для підтримки своєї діяльності, тобто коли витрати перевищують надходження підприємства, воно вважається неплатоспроможним. Бути неплатоспроможним протягом тривалого часу може призвести до банкрутства і ліквідації підприємства. В табл. 2.12 представлений аналіз руху грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки.

Таблиця 2.12 – Грошові потоки ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки, тис. грн.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютні відхилення 2022 р. до 2020 р.
Позитивний грошовий потік, всього	352029	1099989	687692	335663
в т.ч. - від поточних операцій	214151	504550	328248	114097
- від фінансових операцій	137878	595439	359444	221566
- від інвестиційних операцій	-	-	-	-
Від'ємний грошовий потік, всього	365079	1097575	687970	322891
в т.ч. - від поточних операцій	245427	422966	307950	62523
- від фінансових операцій	119652	674609	380020	260368
- від інвестиційних операцій	-	-	-	-
Чистий грошовий потік	-13050	2414	-278	12772

Джерело: розраховано на основі ф.3 фінансової звітності підприємства

Позитивний грошовий потік - приплив грошових коштів, викликаний їх надходженнями на підприємство від усіх видів господарських операцій. В ТОВ «Вереск-Агро» позитивний грошовий потік збільшився за період 2020-2022 роки на 335663 тис. грн. Це, головним чином, пов'язане із збільшенням надходжень коштів за фінансовими операціями на 221566 тис. грн. Крім цього, аналіз даних табл. 2.9 наочно показує, що основна частина припливу коштів у 2020 році

припадала на поточні операції підприємства (60,8%). У 2021 та 2022 роках основна частина припливу коштів припадала на фінансові операції підприємства (відповідно, 54,1% та 52,3%).

Від’ємний грошовий потік - відтік коштів, викликаний їх виплатами підприємством під час здійснення господарських операцій. Його значення на підприємстві також збільшилося за період дослідження на 322891 тис. грн. Це є наслідком збільшення платежів підприємства з фінансових операцій на 260368 тис. грн. Крім цього, аналіз даних табл. 2.9 наочно показує, що основна частина відтоку коштів у 2020 році припадала на поточні операції підприємства (67,2%). У 2021 та 2022 роках основна частина відтоку коштів припадала на фінансові операції підприємства (відповідно, 61,5% та 55,2%).

Чистий грошовий потік (поточна вартість) – є ключовим показником аналізу грошових потоків та показує різницю між позитивним та негативним грошовим потоком за досліджуваний проміжок часу. Цей показник визначає фінансовий стан підприємства та його здатність підвищувати свою вартість та інвестиційну привабливість. Чистий грошовий потік являє собою суму сальдо грошових потоків від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.

Аналіз даних табл. 2.12 показує, що значення чистого грошового потоку набуває позитивного значення лише у 2021 році. Це пов'язано з тим, що сальдо грошових потоків з поточних операцій є позитивним протягом всіх аналізованих років, сальдо грошових потоків за фінансовими операціями приймає позитивне значення тільки в 2021 році. В цілому від’ємне значення чистого грошового потоку, яке спостерігається у 2020 та 2022 роках свідчить про перевищення платежів за операційною та фінансовою діяльністю підприємства над їх надходженнями.

Далі проаналізуємо динаміку руху чистих грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки за видами його діяльності. Чистий грошовий потік являє собою суму грошових потоків підприємства за певний період. Оскільки витрати і надходження супроводжують різні види діяльності підприємства, відповідно, чистий грошовий потік розраховується і аналізуються

його зміни за кожним видом діяльності (рис. 2.2).

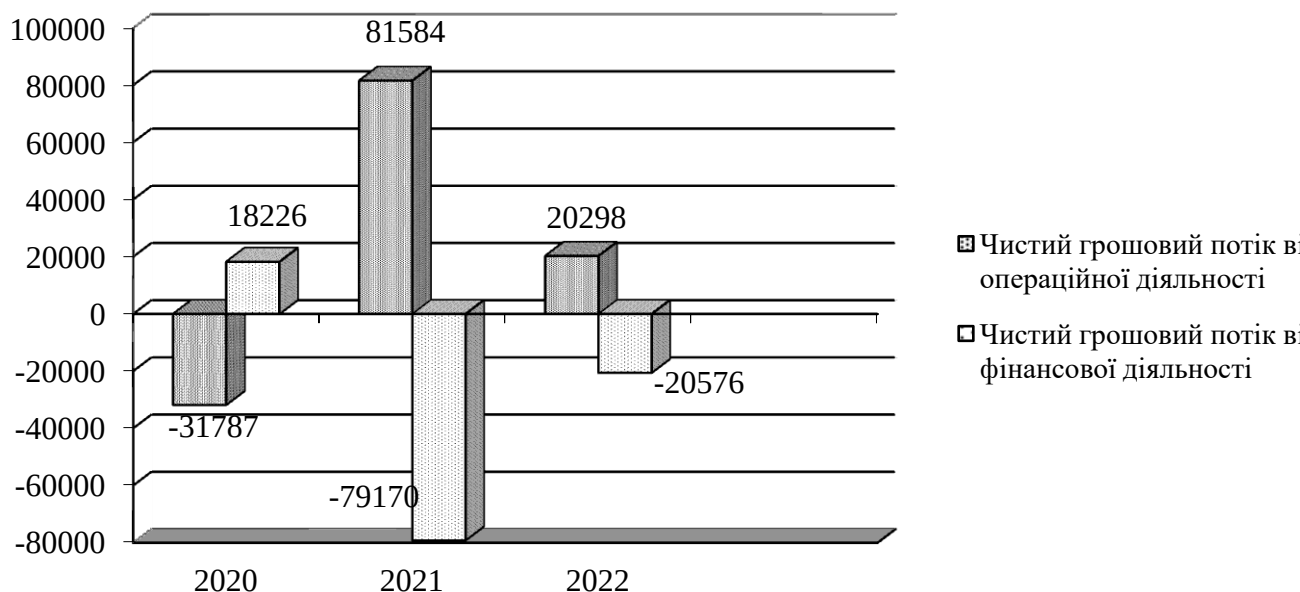

Рисунок 2.2 – Динаміка чистих грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 2020-2022 роки, тис. грн.

Джерело: побудовано на основі ф.3 фінансової звітності підприємства

Протягом 2020-2022 років ТОВ «Вереск-Агро» мало як позитивні, так і від’ємні грошові потоки за кожний період. Так у 2020 році ми бачимо від’ємний чистий грошовий потік за операційною діяльністю і позитивний – за фінансовою діяльністю. У наступних 2021 і 2022 роках від’ємні грошові потоки підприємство мало у процесі фінансової діяльності і, навпаки, мало позитивні грошові потоки у процесі здійснення операційної діяльності.

Проведення аналізу і порівняння масштабів грошових потоків (від’ємного і ТОВ «Вереск-Агро» спостерігається загальний відтік грошових коштів. В цілому обсяги і динаміка руху грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» протягом досліджуваного періоду 2020-2022 років свідчать про недостатньо ефективну політику управління грошовими потоками підприємства.

2.3 Оцінка ефективності управління грошовими потоками ТОВ «Вереск-Агро»

Ефективне управління грошовими потоками забезпечує фінансову збалансованість ТОВ «Вереск-Агро» в її розвитку. Темпи цього розвитку та фінансова стійкість багато в чому визначаються ступенем синхронізації різних типів грошових потоків за обсягом та часом. Високий рівень такої синхронізації забезпечує значне прискорення реалізації стратегічних завдань розвитку підприємства.

За сучасних умов господарювання фінансові аналітики все частіше використовують коефіцієнтний аналіз ефективності управління грошовими потоками підприємства. У процесі аналізу визначаються і використовуються безпосередньо для аналізу різні показники руху грошових коштів та їх впливу на загальний фінансовий стан підприємства. Розрахуємо відносні показники грошових потоків за даними бухгалтерської звітності ТОВ «Вереск-Агро», у тому числі і за даними звітів про рух грошових коштів підприємства за досліджуваний період. Результати розрахунків ліквідності грошових потоків і динаміка їх змін відображені в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Динаміка зміни показників ліквідності грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 2020-2022 роки

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення 2021 до 2020	Абсолютне відхилення 2022 до 2021
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,964	1,002	0,999	0,038	-0,003
Коефіцієнт поточної платоспроможності	0,873	1,193	1,066	0,32	-0,127
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,089	0,042	0,004	-0,047	-0,038

Джерело: розраховано на основі ф.1, ф.3 фінансової звітності підприємства

Аналіз ліквідності грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» дає можливість виявити резерви підприємства для погашення необхідних платежів і виконання фінансових зобов'язань підприємства. Аналіз даних табл. 2.13 показує, що в

динаміці 2020-2021 років відбувається незначне зростання коефіцієнта ліквідності грошового потоку. Згідно прийнятим нормативам, значення даного коефіцієнта повинно перевищувати 1,0. У 2022 році в ТОВ «Вереск-Агро» спостерігається перевищення грошових витрат у порівнянні із грошовими надходженнями за цей період. В результаті виконаних розрахунків видно, що за цей період дослідження значення коефіцієнта ліквідності грошового потоку хоча і несуттєво, але все ж таки нижче свого мінімально допустимого значення, в 2022 г. воно склало 0,999. Коефіцієнт поточної платоспроможності має тенденцію росту і в 2022 році складає 1,066, що свідчить про перевищення грошових надходжень у порівнянні з витрачанням грошових коштів підприємства на його поточну діяльність. Значення абсолютної ліквідності грошових потоків нижче нормативного, що говорить про неспроможність підприємства у найближчий час погасити свої зобов'язання, тобто свідчить про погіршення платоспроможності підприємства.

Про достатність і забезпеченість діяльності ТОВ «Вереск-Агро» грошовими коштами свідчать відповідні відносні показники, які наведені в табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Динаміка зміни показників достатності і забезпеченості грошовими коштами діяльності ТОВ «Вереск-Агро» за 2020-2022 роки

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення 2021 до 2020	Абсолютне відхилення 2022 до 2021
Достатність грошового потоку від операційної (поточної) діяльності для погашення зобов'язань	-0,261	0,121	0,053	0,314	-0,068
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	0,089	0,042	0,122	-0,047	0,080
Інтервал самофінансування	6	43	29	37	-14
Коефіцієнт забезпеченості грошовими коштами, всього	1,003	1,002	1,000	-0,001	-0,003
Коефіцієнт забезпеченості грошовими коштами за поточною діяльністю	0,930	1,193	1,068	0,263	-0,125

Джерело: розраховано на основі ф.1, ф.3 фінансової звітності

Розраховані значення коефіцієнта забезпеченості грошовими коштами ТОВ «Вереск-Агро» говорять про те, що досліджуване підприємство у 2022 році за рахунок наявних у нього залишків грошових коштів мало можливість забезпечити

поточну діяльність лише протягом одного дня. Додаткова мобілізація грошових коштів ТОВ «Вереск-Агро» із дебіторської заборгованості (короткострокових фінансових інвестицій у підприємства немає) дозволить здійснити поточну фінансово-господарську діяльність на більш тривалий термін, до 29 днів.

Достатність чистого грошового потоку характеризує можливість ТОВ «Вереск-Агро» за рахунок своїх власних грошових коштів забезпечувати свої потреби, а саме погашати поточну заборгованість за кредитами і позиками, придбати необхідні для безперервної діяльності матеріально-виробничі запаси, виплачувати дивіденди власникам. Нормальним вважається значення коефіцієнта, який перевищує 1,0. Однак, згідно виконаним розрахункам, даний коефіцієнт не тільки нижче за свого нормативу, а в 2020 році він взагалі мав від'ємне значення. В 2022 році він склав 0,053, що на 0,068 менше, ніж у 2021 році. Найбільше своє значення коефіцієнт набув у 2021 році. В цей період чистий грошовий потік покривав недостатньо свої поточні платежі, що вимагає залучення додаткових грошових ресурсів. В цілому значення даного показника в динаміці років свідчить про недостатність чистого грошового потоку в ТОВ «Вереск-Агро» для здійснення своєї фінансово-господарської діяльності.

Для оцінки ефективності грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» використовуються коефіцієнти оборотності, коефіцієнти рентабельності та інші показники ефективності грошових потоків, розраховані значення яких наведені в табл. 2.15.

Аналіз даних табл. 2.15 показує, що в ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки щодо ефективності використання грошових коштів склалась така ситуація:

1) величина чистого прибутку на одну гривню позитивного грошового потоку мала тенденцію росту і у 2020 році складала 2.5 коп., у 2021 році – 5,8 коп., у 2022 році – 9,4 коп.;

2) величина чистого прибутку на одну гривню середнього залишку грошових коштів змінювалася не рівномірно. У 2021 році порівняно із 2020 роком

вона зросла на 153,46 грн. і склала 154,71 грн. У 2022 році порівняно із 2021 роком вона зменшилася на 66,3 грн. і склала 88,41 грн.;

3) величина чистого прибутку на одну гривню від'ємного грошового потоку мала тенденцію росту і склала у 2022 році 0.094 грн.

4) показники ефективності чистого грошового потоку свідчать про їх неефективність, оскільки одна гривня грошових виплат не забезпечує чистий грошовий потік.

Таблиця 2.15 – Динаміка зміни показників ефективності грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 2020-2022 роки

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення 2021 до 2020	Абсолютне відхилення 2022 до 2021
Коефіцієнт оборотності грошових коштів, оборотів	30,318	977,206	358,792	946,888	-618,414
Період обороту грошових коштів, днів	12	1	2	-11	1
Коефіцієнт ефективності грошових потоків	-0,036	0,002	-0,0004	0,038	0,0364
Коефіцієнт рентабельності притоку грошових коштів	0,025	0,058	0,094	0,033	0,069
Коефіцієнт рентабельності відтоку грошових коштів	0,025	0,058	0,094	0,263	-0,125
Коефіцієнт рентабельності залишку грошових коштів	1,252	154,713	88,413	153,461	-66,3
Коефіцієнт рентабельності (збитковості) грошових витрат за операційною (поточною) діяльністю	-0,130	0,193	0,030	0,323	0,043

Джерело: розраховано на основі ф.1, ф.3 фінансової звітності

Таким чином, аналіз відносних показників грошових потоків і показники рентабельності грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки показує недостатність чистого грошового потоку підприємства для здійснення фінансово-господарської діяльності, а також недостатню ефективність використання його грошових коштів. З метою зміни ситуації, яка склалась на підприємстві, в кращу сторону його керівництву слід застосувати заходи для збільшення позитивного грошового потоку і зниження від'ємного грошового потоку.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Пропозиції з підвищення ефективності управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства

Господарська практика ТОВ «Вереск-Агро» безпосередньо пов'язана з прийняттям управлінських рішень з формування і використання грошових потоків. Ефективне управління грошовими потоками підприємства беззаперечно визначає його постійний стійкий розвиток.

Аналіз грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за період його роботи в 2020 - 2022 роках, проведений нами у 2 розділі, показав, що підприємству недостатньо грошових коштів для здійснення поточної діяльності. Розрахунки показали, що значення показника абсолютної ліквідності нижче норми. Спостерігається тенденція до зниження залишків грошових коштів підприємства. Так, на початку 2020 року залишки грошових коштів складали 14044 тис. грн., а в 2022 році – 257 тис. грн. Це пов'язано із тим, що витрати за основною (поточною) та фінансовою діяльністю перевищують надходження грошових коштів. Покриття відтоків грошових коштів здійснюється за рахунок коштів, що залишилися з минулих періодів.

Коефіцієнт поточної ліквідності відповідає нормі, тобто грошових коштів і коштів дебіторської заборгованості достатньо для покриття короткострокових зобов'язань. Коефіцієнт швидкої ліквідності також відповідає нормі, тобто оборотних засобів достатньо для покриття поточних зобов'язань. Однак трансформація дебіторської заборгованості та інших оборотних засобів в найбільш ліквідні активи вимагає часу. Необхідно скорочувати дефіцит грошових коштів, оскільки перетворення активів в найбільш ліквідні викликає фінансові втрати. На підприємстві існує дефіцит позитивного грошового потоку, тобто

відтоки коштів перевищують притоки. Покриття відтоків здійснюється за рахунок залишків грошових коштів на початок звітного періоду.

Дефіцит грошових коштів існує в ТОВ «Вереск-Агро» декілька років, що з рештою має негативний вплив на фінансовому результаті діяльності підприємства, оскільки спостерігається суттєвий ріст кредиторської заборгованості. За 2022 рік спостерігається ріст кредиторської заборгованості на 116055 тис. грн. або на 143,8 %. В результаті погіршується платоспроможність, оскільки підприємство вдається до залучення стійких пасивів. Оскільки підприємство має дефіцит грошових коштів, який негативно впливає фінансові результати діяльності підприємства та його фінансовий стан, то виникає потреба у розробці комплексу заходів з оптимізації грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро», яка є одним із елементів політики управління грошовими активами (рис. 3.1).

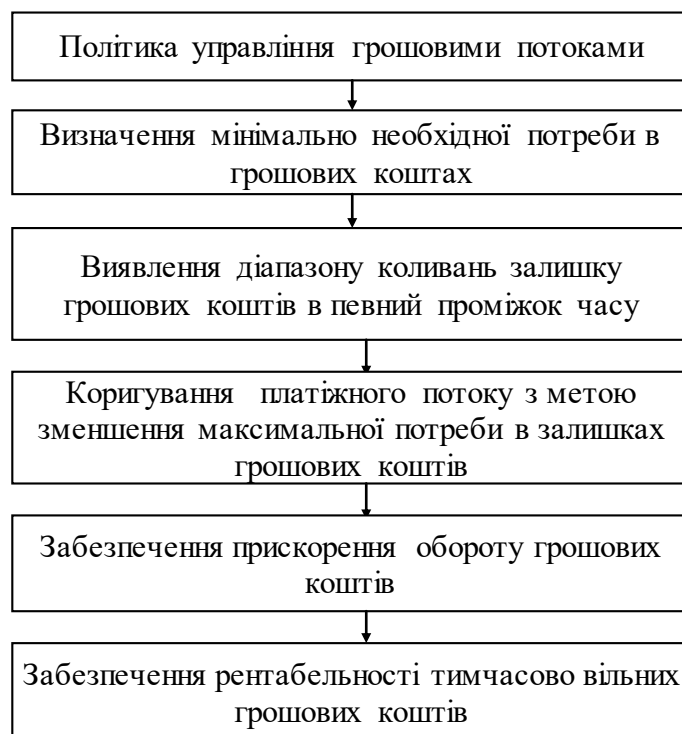

Рисунок 3.1 – Складові політики управління грошовими коштами підприємства
Джерело: власна побудова

При виборі підходу до оптимізації грошового потоку важливо розуміти, що прибуток не дорівнює коштам. Прибуток формується з виручки та розраховується

шляхом відрахування витрат, понесених для отримання доходів у певний період нарахування, незалежно від того, був цей грошовий потік насправді чи ні. Прибуток - це бухгалтерська концепція, отримана зі звіту про прибутки та збитки. І навпаки, грошовий потік відображає грошові операції, рух до підприємства та з підприємства за певний період. Оскільки дебіторська заборгованість не завжди ідеально узгоджується з кредиторською заборгованістю, підприємство може зіткнутися з кризою грошового потоку (відсутністю короткострокової ліквідності), навіть якщо є прибутковим згідно фінансової звітності.

В першу чергу необхідно досягти збалансованості обсягів позитивного і від'ємного грошових потоків, оскільки як дефіцит, так і надлишок грошових коштів мають негативний вплив на результати господарської діяльності.

Для досягнення збалансованості дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді рекомендуються заходи з прискорення залучення грошових коштів і уповільнення їх виплат. До заходів з прискорення залучення грошових коштів можна віднести:

- забезпечення часткової або повної попередньої оплати за продукцію, яка користується підвищеним попитом на ринку;
- скорочення строків надання товарного кредиту покупцям;
- збільшення спектру цінових знижок для реалізації продукції за готівку;
- використання сучасних форм реінвестування дебіторської заборгованості (облік векселів, факторинг, форфейтинг).

Заходи, які рекомендуються для уповільнення виплат грошових коштів:

- збільшення за узгодженням із постачальниками строків надання кредиту підприємству;
- використання флоуту (періоду проходження виписаних платіжних документів до їх оплати) для уповільнення інкасації власних платіжних документів;
- придбання довгострокових активів на умовах лізингу.

Заходи для збалансування грошових потоків, які характеризуються за різними напрямками у часі і та цільовим спрямуванням, наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Заходи збалансування дефіцитного грошового потоку у короткостроковому періоді

Назва	Прискорення залучення грошових коштів	Уповільнення виплат грошових коштів
Система прискорення-уповільнення грошового обороту	• Збільшення цінних знижок • Скорочення періоду інкасації дебіторської заборгованості • Забезпечення попередньої оплати за продукцію • Скорочення строку товарного кредиту (з покупцями)	• Флоут • Лізинг • Збільшення строку товарного кредиту (з постачальниками) • Реструктуризація боргу шляхом трансформації короткострокових кредитів у довгострокові

Джерело: власна побудова

Впровадження запропонованих заходів передбачає врахування певних умов. Зокрема, треба враховувати, що ці заходи можуть мати позитивний ефект у короткостроковому періоді, але в довгостроковій перспективі можуть створити додаткові стимули для збільшення дефіциту грошових коштів. Тому наряду із запропонованою системою необхідно розробити заходи, які були б спрямовані на вирішення завдань збалансування грошового потоку в довгостроковому періоді:

1) зростання обсягу грошового потоку може бути досягнуто завдяки залученню стратегічних інвесторів, одержання довгострокових позик, продажу незадіяних у виробництві основних засобів;

2) зниження обсягу від'ємного грошового потоку може бути досягнуто за рахунок відмови скорочення постійних витрат підприємства.

Надлишковий грошовий потік необхідно оптимізувати, наприклад, шляхом погашення кредитів або реалізацією інвестиційних проектів. Після збалансування і синхронізації грошового потоку необхідно його збільшити до максимальної величини. Збільшення грошового потоку забезпечує підвищення темпів економічного розвитку підприємства, знижує залежність від зовнішнього фінансування і підвищує вартість бізнесу.

Для того, щоб порівняти виявлені на підприємстві сильні і слабкі сторони його фінансової політики із існуючими ринковими можливостями і загрозами, а потім розробити рекомендації щодо вдосконалення фінансової політики

використовується методологія SWOT – аналізу. На основі SWOT – аналізу в аспекті тенденцій руху грошових потоків можна зробити відповідні висновки і рекомендації.

Даний підхід є актуальним, оскільки грошові кошти є оборотними активами підприємства і прогнозування їх руху на тривалу перспективу ускладнено через невизначеності, пов'язані із станом і використанням грошових коштів у часі, наприклад, такими як наперед невизначеними можливостями їх альтернативного використання, інфляція або фінансовий ризик, пов'язаний із недотриманням очікуваних сум грошових коштів.

Тому можна говорити про те, що з метою управління грошовими коштами, SWOT-аналіз найбільш ефективно та успішно можна проводити саме для прийняття короткострокових рішень, оскільки при короткостроковому плануванні нівелюється низка недоліків даного методу. По-перше, кількість факторів, що враховуються в цьому випадку, значно менша, ніж їх кількість при здійсненні довгострокового планування, що значно прискорює процес аналізу та знижує ймовірність введення в модель зайвих і незначних факторів. По-друге, оцінка впливу факторів та їх угруповання займатиме менше часу та зусиль, зважаючи на скорочення кількості аналізованих показників. По-третє, завдяки невеликому горизонту планування значно знижується ціна та ймовірність помилки у SWOT-аналізі, які надалі можуть призвести до прийняття невірної управлінської рішення за його підсумками. По-четверте, при проведенні короткострокового SWOT-аналізу будуть розроблятися методи реалізації вже поставлених раніше завдань, що позбавляє розробників SWOT-аналізу від труднощів, пов'язаних із грамотною постановкою цілей аналізу.

Таким чином, для прийняття оперативних рішень щодо оптимізації та підвищення ефективності використання грошових коштів в ТОВ «Вереск-Агро» SWOT-аналіз підходить якнайкраще. Для прийняття управлінських рішень відносно поточного управління рухом грошових коштів на основі SWOT-аналізу пропонується використовувати таку методику.

Проводиться один масштабний SWOT-аналіз діяльності підприємства з досягнення конкретної мети, короткострокової чи середньострокової, іноді навіть довгострокової, тобто його основі визначається стратегія формування грошових потоків підприємства. Потім виділяється набір основних факторів впливу на грошові потоки підприємства.

Після цього на підставі цілей і виділених факторів, а також шляхів досягнення цих цілей, визначених за результатами основного SWOT-аналізу, складаються деталізовані SWOT-аналізи для прийняття конкретних рішень щодо оптимізації та підвищення ефективності використання коштів. Оскільки приймати такі рішення у відриві від стратегічного плану розвитку підприємства на певний період часу є небажаним, оскільки саме для реалізації стратегічного плану розвитку необхідне підвищення ефективності та синхронізації грошових потоків за певними напрямками діяльності.

Загальний SWOT-аналіз становища ТОВ «Вереск-Агро» на ринку сільськогосподарської продукції та оцінка перспектив її розвитку показав окремо сильні та слабкі боку підприємства, які наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 - Визначення сильних та слабких сторін ТОВ «Вереск-Агро»

Параметри оцінки	Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Організація	Високий рівень кваліфікації і ініціативність керівника підприємства	Слабка заінтересованість працівників у розвитку господарства
2. Виробництво	Перевірений і надійний постачальник	Задовільна якість продукції
	Собівартість продукції нижче, ніж у регіональних конкурентів на 10%	Високий ступінь зносу основних засобів – більше 30%
3. Фінанси	Зниження витрат діяльності	Сезонний характер надходження основного потоку грошових коштів

Джерело: побудовано на підставі власних досліджень

Також були виявлені загрози і можливості, які відкриваються перед підприємством на ринку сільськогосподарської продукції, представлені в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Ринкові можливості і загрози ТОВ «Вереск-Агро»

Параметри оцінки	Можливості	Загрози
1. Конкуренція	Розширити асортимент продукції за рахунок впровадження нових сортів і технологій	Велика кількість конкурентів на ринку
2. Збут	Розширити збутову діяльність за рахунок придбання складу на оптовому ринку	Труднощі в реалізації неякісної продукції через відсутність переробних підприємств
3. Природні і екологічні фактори		Погані природні умови, які знижують урожайність
4. Економічні фактори	Зростання валютного курсу, що знижує конкуренцію на ринку через зменшення імпорту	Високий рівень інфляції

Джерело: побудовано на підставі власних досліджень

Об'єднання табл. 3.2 і 3.3. у загальну матрицю SWOT-аналізу не представляє труднощів, але для прийняття рішень щодо використання грошових коштів краще залишити загальну інформацію про підприємство у вигляді двох даних таблиць, оскільки це підвищує наочність, а розділення факторів за групами параметрів оцінок спрощує аналітику.

За результатами загального SWOT-аналізу можна прийняти рішення про підвищення якості продукції і розширення асортименту за рахунок технічного переозброєння і заміни застарілого обладнання на більш сучасне. Для реалізації цієї мети необхідні грошові кошти. Відповідно треба провести SWOT-аналіз руху і використання грошових коштів для реалізації поставленої мети для виявлення резервів і підвищення ефективності розпорядження грошовими ресурсами ТОВ «Вереск-Агро».

Аналіз сильних сторін підприємства щодо використання грошових коштів дозволяє виділити такі аспекти. По-перше, це можливість займатися торгівлею повний рік, що говорить про наявність стабільного притоку грошових коштів, оскільки попит на сільськогосподарську продукцію завжди існує. По-друге, це низька собівартість продукції, що свідчить про достатній обсяг вільного грошового потоку від її реалізації. В-третьє, це зниження витрат для забезпечення діяльності підприємства., що також збільшить позитивний грошовий потік.

Вивчення слабких сторін підприємства відносно руху грошових коштів дозволяє виділити такі. По-перше, це сезонність надходження основного потоку грошових коштів, пік якого припадає на осінньо - літній період через специфіку організації виробничого циклу в сільському господарстві. По-друге, наявність значних постійних витрат на обслуговування складу і обладнання, на покриття яких у періоди зменшення виручки треба створювати оперативні резерви, або брати кредити в банківських установах.

Аналіз можливостей збільшення грошових потоків підприємства відносно зовнішнього середовища звертає увагу на такі аспекти. По-перше, це зростання доходів внаслідок постійного попиту на сільськогосподарську продукцію, що покриває витрати підприємства. По-друге, це зниження конкуренції на ринку з боку іноземних компаній через збільшення курсу іноземної валюти. В-третьє, це існуюча практика розрахунків, згідно якої договори з оптовими покупцями укладаються на початку року за фіксованими цінами, а оплата здійснюється у повному обсязі в момент відвантаження по факту. Це дозволяє наперед знати, скільки грошових коштів надійде на підприємство до певного моменту з врахуванням ризиків, які супроводжують вирощування сільськогосподарської продукції.

Оцінка загроз із зовнішнього середовища, які здатні стати на заваді фінансуванню інвестиційних програм підприємства, показала наявність деяких негативних факторів. До них відносяться нестабільна економічна ситуація в країні. Також до групи цих факторів можна віднести низький ступінь доступності кредитних ресурсів для підприємства, оскільки через специфіку діяльності сільгоспвиробників їх кредитуванням займаються не всі банки, які, у свою чергу, віддають перевагу більш крупним клієнтам, до яких ТОВ «Вереск-Агро» не відноситься. Ще однією загрозою зовнішнього середовища є високий рівень інфляції, який вимагає розробки фінансової стратегії та реалізації інвестиційного проекту оновлення обладнання господарства в найближчій перспективі.

Після оцінки сильних і слабких сторін ТОВ «Вереск-Агро», а також його можливостей і загроз із зовнішнього середовища, необхідно скласти загальну

матрицю SWOT-аналізу для прийняття рішення щодо визначення джерел фінансування інвестиційного проєкту підприємства і вирівнювання позитивних і від'ємних грошових потоків, які обов'язково виникнуть у процесі інвестиційної діяльності. Матриця SWOT-аналізу для реалізації даної мети має вигляд (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Матриця SWOT-аналізу для визначення джерел грошових коштів фінансування інвестиційного проєкту ТОВ «Вереск-Агро»

	Можливості	Загрози
Сильні сторони	можливість торгувати цілий рік	зростання доходів конкурентів
	низька собівартість	зниження іноземної конкуренції
	зниження витрат діяльності	продаж за попередньо визначеними цінами з оплатою в момент відвантаження
Слабкі сторони	сезонність надходження грошових коштів	наслідки фінансової кризи
	відсутність постійних покупців	низька доступність до кредитних ресурсів
	наявність постійних витрат	високий рівень інфляції

Джерело: власні дослідження

Таким чином, на підставі табл. 3.4 можна запропонувати такі шляхи реалізації збільшення грошових потоків підприємства. По-перше, слід знизити постійні витрати в періоди зниження виручки шляхом здачі приміщень та обладнання в оренду на цей період, що також збільшить приплив коштів до організації.

По-друге, через ризики і невизначеності, пов'язані з веденням сільського господарства, та відсутність постійних покупців, буде доцільно не купувати основні засоби, а брати їх у лізинг, що зменшить необхідний рівень одноразових витрат на оновлення основних засобів. Це найприйнятніше за умов високого рівня інфляції та недостатності власних коштів підприємства через сезонність виробництва.

Щодо інвестицій у нерухомість слід не розпочинати нове капітальне будівництво, а модернізувати вже існуючі будівлі та споруди, зміцнивши їх,

покращивши їх властивості в обсягах, які можна буде забезпечити виходячи з умов укладених договорів з покупцями продукції.

Також необхідно створити певний грошовий резерв для прискорення оновлення обладнання та модернізації будівель та споруд у майбутньому шляхом резервування частини виручки, що спрямовується на покриття витрат на поточну діяльність підприємства. Цей резервний фонд також дозволить забезпечити підприємство від несприятливих змін на ринку та можливих нових витків фінансової кризи, а також підвищити рівень його ліквідності та платоспроможність.

3.2 Оптимізація грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро»

Сформуємо раціональну структуру оборотних активів, за допомогою якої можна усунути проблеми з управління грошовими потоками в ТОВ «Вереск-Агро». Критичні значення показників ліквідності для сільськогосподарських підприємств наступні:

- коефіцієнта абсолютної ліквідності - 0,2;
- коефіцієнта швидкої ліквідності - 0,7;
- коефіцієнта поточної ліквідності – 2.

Використовуючи ці значення, а також наявні статті оборотних активів ТОВ «Вереск-Агро» можна визначити такі співвідношення:

$$0,2 = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

$$0,7 = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Короткострокова дебіторська заборгованість}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

$$2 = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Короткострокова дебіторська заборгованість} + \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Якщо 2 приймаємо за 100%, то

$$0,7 = 0,7 / 2 \times 100\% = 35\%$$

$$0,2 = 0,2 / 2 \times 100\% = 10\%.$$

Звідси грошові кошти повинні складати 10% всіх оборотних активів підприємства; дебіторська заборгованість - 25% (35 – 10%); запаси – 65%. Побудуємо платоспроможний баланс ТОВ «Вереск-Агро» (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Платоспроможний баланс ТОВ «Вереск-Агро»

Вид оборотних активів за даними бухгалтерського балансу	2022 рік		Розраховані рівні, %
	тис. грн.	у % до загальної вартості	
Запаси	222582	75	65
Дебіторська заборгованість	56715	19,1	10
Грошові кошти	902	0,003	25
Активи	296889	100	100

Джерело: власна побудова

Для побудови платоспроможного балансу підприємству необхідно:

- 1) збільшити грошові кошти;
- 2) зменшити дебіторську заборгованість;
- 3) зменшити запаси.

Для оптимізації управління дебіторської заборгованості на підставі строків її виникнення можна порекомендувати такі заходи щодо скорочення дебіторської заборгованості (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Склад і строки створення дебіторської заборгованості ТОВ «Вереск-Агро» станом на 31.12. 2022 року

Види дебіторської заборгованості	Сума, тис. грн.	у тому числі				
		до 1 місяця	1-3 місяця.	3 - 6 місяців	6 - 12 місяців	більше року
з покупцями	45902	17584	11338	10246	6734	0
за виданими авансами	1236	398	279	277	282	0
з бюджетом	2449	686	564	587	612	0
з іншими дебіторами	7128	1782	1733	1694	1919	0
Разом	56715	20450	13914	12804	9547	0
Питома вага	100	36,1	24,5	22,6	16,8	0

Джерело: побудовано за даними підприємства

Із табл. 3.6 слід зробити висновки, що в 2022 році максимальну питому вагу у структурі дебіторської заборгованості має заборгованість до 1 місяця – 36,1%. Другою за величиною є заборгованість від 1 до 3 місяців – 24,5%. Третьою величиною є заборгованість від 3 до 6 місяців – 22,6% і мінімальною – заборгованість від 6 до 12 місяців – 16,8%. Заборгованість більше одного року на підприємстві була відсутня. Заходи з управління дебіторської заборгованості залежно від строків її давності наведені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7 - Заходи з управління дебіторської заборгованості залежно від строків її давності

Строк дебіторської заборгованості	Рекомендовані заходи
До одного місяця	Розробити систему знижок для клієнтів
Від 1 до 3 місяців	
Від 3 до 6 місяців	Використання штрафних санкцій
Від 6-до 12 місяців	

Джерело: власна побудова

Розрахуємо економічний ефект рекомендованих заходів, наведених в табл. 3.7. Перший захід – це розробити систему знижок для клієнтів. Система знижок для клієнтів може бути застосована до дебіторської заборгованості до 1 місяця і від 1 до 3 місяців.

Дебіторська заборгованість до 1 місяця згідно даних табл. 3.3 складає 20450 тис. грн.

Дебіторська заборгованість від 1 до 3 місяців, відповідно, складає 13914 тис. грн.

Разом: 34364 тис. грн.

Ціни за 2022 рік зросли на 26,6%.

Розрахуємо падіння купівельної спроможності грошей:

$$1000 : 1,266 = 790$$

$$1000 - 790 = 210 \text{ – реальна втрата виручки у зв'язку із інфляцією.}$$

В межах цієї величини знижка із договірної ціни, яка може бути надана за умови дострокової оплати, дозволила би знизити втрати підприємства, пов'язані із

знеціненням грошей. Обґрунтованість розміру знижки за швидку оплату договору поставки представлена в табл. 3.8.

Таблиця 3.8 - Обґрунтованість розміру знижки за швидку оплату договору поставки

Показник	Знижка за попередню оплату			Без знижки, відстрочення платежу 11 днів
	Варіант 1 7%	Варіант 2 5%	Варіант 3 1%	
Інфляція в місяць – 0,07%	-	-	-	1,007
Коефіцієнт зменшення купівельної спроможності	-	-	-	$1:1,007=0,993$
Втрати від інфляції з кожної 1000 грн., грн	-	-	-	$1000-993=7$
Втрати від знижки, грн.	$1000 \times 0,07 = 70$	$1000 \times 0,05 = 50$	$1000 \times 0,01 = 10$	-
Дохід від альтернативних вкладень з врахуванням інфляції 1% в місяць, грн.	$930 \times 0,01 \times 0,993 = 9,23$	$950 \times 0,01 \times 0,993 = 9,43$	$990 \times 0,01 \times 0,993 = 9,83$	-
Оплата банківського кредиту – 18% річних, грн.	-	-	-	$1000 \times 0,18 / 12 = 15$
Втрати від надання знижки і відстрочення платежу, грн.	$70 - 9,23 = 60,77$	$50 - 9,43 = 40,57$	$10 - 9,83 = 0,17$	$7+15=22$

Джерело: власні розрахунки

Таким чином, згідно розрахунків, наведених в табл. 3.8, за умов кредитування і за умов оплати дебіторської заборгованості втрати підприємства від надання знижки (варіант 3) менші за умов надання відстрочення платежу.

Втрати підприємства на кожну тисячу гривень від відстрочення платежу складають 22 грн., а від знижки в 7% - 60,77 грн., знижки в 5% - 40,57 грн. і знижки в 1% - 0,17 грн. Надання знижки в 1% стимулює швидку оплату і є найбільш прийнятним для підприємства варіантом.

Розрахуємо економічний ефект від надання покупцям 1% знижки за умови попередньої оплати (табл. 3.9).

Розрахунки, представлені в табл. 3.9, свідчать про те, що надання знижки в 1% з договірної ціни за умови попередньої оплати продукції дозволить ТОВ «Вереск-Агро» скоротити втрати від інфляції в розмірі 12 грн. з кожної тисячі грн. договірної ціни і одержати економію грошових коштів в розмірі 3151,63 тис. грн. ($262636 \times 12 / 1000$).

Таблиця 3.9 - Аналіз вибору способу розрахунків з покупцями

Показники	Варіант 1 (без знижки, відстрочення платежу 11 днів)	Варіант 2 (попередня оплата за умови 1% знижки)	Відхилення варіанта 2 від варіанта 1 (+/-)
Індекс цін	1,007	-	- 1,007
Коефіцієнт зменшення купівельної спроможності	$1:1,007=0,993$	-	- 0,993
Втрати від інфляції з кожної 1000 грн., грн	$1000-993=7$	-	-7
Втрати від надання 1% знижки з кожної тисячі гривень договірної ціни, грн.	-	10	-10
Оплата банківського кредиту – 18% річних, грн.	$1000 \times 0,18 / 12 = 15$	-	-
Результат політики надання знижки з ціни і скороченні строку оплати	22	10	-12

Джерело: власні розрахунки

Розрахуємо економічний ефект від другого заходу, наведеного в табл. 3.9, - застосування штрафних санкцій для дебіторської заборгованості терміном від 3 до 6 місяців і дебіторської заборгованості терміном від 6 до 12 місяців.

Ставка рефінансування Національного банку України у 2022 році складала 25% річних.

Штрафні санкції складають 0,07% в день ($25\% / 360$).

Дебіторська заборгованість ТОВ «Вереск-Агро» з врахуванням пені представлена в табл. 3.10.

Таблиця 3.10 - Дебіторська заборгованість ТОВ «Вереск-Агро» з врахуванням пені станом на 31.12. 2022 р.

Класифікація дебіторів за строками виникнення, днів	Сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	Сума нарахованої пені, тис. грн. ($ДЗ \times 0,07 / 100 \times \text{кількість днів}$)	Сума дебіторської заборгованості з врахуванням нарахованої пені, тис. грн
До 90 днів	12804	806,65	13610,65
Від 90 до 365 днів	9547	2439,26	11986,26
Всього	22351	3245,91	25596,91

Джерело: власні розрахунки

Таким чином, ТОВ «Вереск-Агро» одержить додаткові грошові кошти у формі пені за прострочену дебіторську заборгованість в розмірі 25596,91 тис. грн.

Заходи з вдосконалення управління дебіторської заборгованістю відображається на фінансових ресурсах підприємства. В результаті запропонованих заходів. Економічний ефект буде складати (табл. 3.11).

Таблиця 3.11 – Економічний ефект від запропонованих заходів

Заходи з вдосконалення управління дебіторською заборгованістю	Економічний ефект, тис. грн.
Розробити систему знижок для клієнтів	3151,63
Використання штрафних санкцій	25596,91
Всього	28748,54

Джерело: власна побудова

Таким чином, запропоновані заходи з вдосконалення управління дебіторською заборгованістю дозволять ТОВ «Вереск-Агро» одержати економічний ефект в розмірі 28748, 54 тис. грн. і тим самим будуть мати позитивний вплив на фінансові показники підприємства.

3.3 Визначення мінімально допустимого залишку грошових коштів в ТОВ «Вереск-Агро»

Для забезпечення фінансової стійкості підприємства в процесі управління його грошовими потоками головним є визначення мінімально допустимого залишку грошових коштів, необхідно для своєчасного і повного погашення поточних зобов'язань підприємства, а також для формування його сезонних запасів, враховуючи особливості діяльності сільськогосподарського підприємства – сезонність. Серед особливостей господарської діяльності сільськогосподарського підприємства необхідно зазначити також те, що вагому частку його грошових надходжень складають доходи від реалізації продукції, одержані внаслідок ефективної операційної (поточної) діяльності ТОВ «Вереск-Агро». Тому доцільним є визначити мінімально допустимий залишок грошових коштів саме від цього виду діяльності.

Мистецтво управління оборотними активами полягає в тому, щоб тримати на рахунках підприємства мінімально необхідну суму коштів, яка потрібна для

поточної оперативної діяльності. Сума коштів, яка необхідна добре керованому підприємству, - є, по суті, страховим запасом, призначеним для покриття короткочасної незбалансованості грошових потоків. Вона має бути такою, щоб її вистачило для всіх першочергових платежів. Оскільки кошти, перебуваючи у касі чи банківських рахунках, не приносять доходу, а їх еквіваленти - короткострокові фінансові вкладення, мають невисоку прибутковість, їх необхідно мати на рівні безпечного мінімуму.

Під мінімально необхідним рівнем грошових коштів розуміємо таку величину залишків грошових коштів на поточному рахунку банку, яка забезпечує йому можливість здійснення виробничого процесу в межах нормального операційного циклу на мінімально допустимому рівні. Досягнення мінімально допустимого рівня є сигналом для керівництва підприємства про необхідність пошуку додаткових коштів для фінансування своєї діяльності.

Збільшення або зменшення залишків грошових коштів на банківських рахунках зумовлюється рівнем незбалансованості грошових потоків, тобто притоками і відтоками грошових коштів. Перевищення позитивного грошового потоку порівняно із від'ємним грошовим потоком збільшує залишок грошових коштів, і навпаки, перевищення від'ємного грошового потоку порівняно із позитивним, викликає дефіцит грошових коштів і збільшенню потреби в кредиті.

Як дефіцит, так і надлишок грошових коштів мають негативний вплив на фінансовий стан підприємства. За наявності надлишкового грошового потоку відбувається втрата реальної вартості тимчасово вільних коштів внаслідок інфляції; втрачається частина потенційного доходу від недостатнього використання грошових коштів в операційній діяльності; уповільнюється оборотність капіталу в результаті простою грошових коштів.

Розрахуємо питому вагу величини грошового обороту на одиницю реалізованої продукції ТОВ «Вереск-Агро» для визначення величини впливу обсягів реалізації продукції на величину обороту грошових коштів підприємства (табл. 3.12).

Таблиця 3.12 – Частка чистого грошового потоку на одиницю доходу від реалізації продукції, тис. грн.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення абсолютні	
				2021 до 2020	2022 до 2021
Позитивний грошовий потік від поточної діяльності	214151	504550	328248	290399	-176302
Від’ємний грошовий потік від поточної діяльності	245427	422966	307950	177539	-115016
Чистий дохід від реалізації продукції	216786	400166	262636	183380	-137530
Чистий грошовий потік від поточної діяльності	-31276	81584	20298	112860	-61286
Частка чистого грошового потоку, %	-	20,4	7,7	20,4	-12,7

Джерело: розраховано на основі ф.2, ф.3 фінансової звітності підприємства

На підставі аналізу табл. 3.12 можна зробити висновок про зменшення частки чистого грошового потоку від поточної діяльності ТОВ «Вереск-Агро» у загальному обсязі чистого доходу від реалізації продукції підприємства у 2022 році у порівнянні із минулим 2021 роком на 12,7%. Але порівняння із базовим 2020 роком свідчить про її зростання, оскільки у 2022 році підприємство отримало у підсумку позитивний чистий грошовий потік від операційної діяльності на відміну від 2020 роком, в якому був, навпаки, від’ємний чистий грошовий потік від поточної діяльності ТОВ «Вереск-Агро». Збільшення частки чистого грошового потоку в обсязі чистого доходу від реалізації продукції свідчить про збільшення впливу останнього на величину грошового обороту, тобто відбувається зростання рівня генерації грошового потоку в операційній діяльності ТОВ «Вереск-Агро».

Порівняємо тривалість обороту чистого грошового потоку від поточної діяльності із тривалістю операційного циклу ТОВ «Вереск-Агро» (табл. 3.13).

Аналіз показників, наведених в табл. 3.13, свідчить про зменшення тривалості обороту чистого грошового потоку ТОВ «Вереск-Агро» від його операційного діяльності у 2022 році у порівнянні із 2021 роком на 46 днів, що можна назвати позитивним явищем для грошового обороту підприємства.

Таблиця 3.13 – Розрахунок тривалості чистого грошового потоку від поточної діяльності ТОВ «Вереск-Агро»

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення абсолютні	
				2021 до 2020	2022 до 2021
Позитивний грошовий потік від поточної діяльності, тис. грн.	214151	504550	328248	290399	-176302
Від’ємний грошовий потік від поточної діяльності, тис. грн.	245427	422966	307950	177539	-115016
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	216786	400166	262636	183380	-137530
Чистий грошовий потік від поточної діяльності, тис. грн.	-31276	81584	20298	112860	-61286
Тривалість обороту чистого грошового потоку, дні	-	75	29	75	-46

Джерело: розраховано на основі ф.2, ф.3 фінансової звітності підприємства

Операційний цикл підприємства показує період трансформації його запасів у грошові кошти. Розрахунок періоду операційного циклу ТОВ «Вереск-Агро» у динаміці 2020-2022 років наведений в табл. 3.14.

Таблиця 3.14 – Тривалість операційного циклу ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення абсолютні	
				2021 до 2020	2022 до 2021
Середньорічні запаси, тис. грн.	176882	161447	176882	-15435	15435
Середньорічна дебіторська заборгованість, тис. грн.	79981,5	78043,5	54044,5	-1938	-23999
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	164685	159607	267010	-5078	107403
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	216786	400166	262636	183380	-137530
Період обороту запасів, дні	392	369	242	-23	-127
Період обороту дебіторської заборгованості, дні	135	71	75	-64	4
Тривалість операційного циклу, дні	527	440	317	-87	-123

Джерело: розраховано на основі ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

На підставі даних табл. 3.14 можна зробити висновок, що тривалість операційного циклу ТОВ «Вереск - Агро» у 2021 році у порівнянні із 2020 роком мала тенденцію скорочення на 87 днів, і в наступному 2022 році у порівнянні із 2021 роком тенденція скорочення зберігалась і склала 123 дні. У підсумку у 2022

році порівняно із 2020 роком тривалість операційного циклу зменшилась на 207 днів і становить 317 днів. Порівняння зміни тривалості обороту грошового потоку від поточної діяльності підприємства та зміни тривалості операційного циклу ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки говорить про те, що вони співпадають, тобто скорочуються.

З врахуванням того, що грошові потоки ТОВ «Вереск- Агро» протягом 2020-2022 років складали грошові кошти від поточної діяльності, визначимо їх питому вагу у формуванні грошового потоку надходжень підприємства (табл. 3.15).

Таблиця 3.15 – Питома вага грошового потоку від операційної діяльності у загальному обсязі грошового потоку надходжень ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення абсолютні	
				2021 до 2020	2022 до 2021
Позитивний грошовий потік від поточної діяльності	214151	504550	328248	113371	-61286
Позитивний грошовий потік підприємства	352029	1099989	687692	747960	-412297
Частка позитивного грошового потоку від поточної діяльності, %	61	46	48	-15	-2

Джерело: розраховано на основі ф.3 фінансової звітності підприємства

Аналіз показників, наведених в табл. 3.15, говорить про зменшення питомої ваги позитивного грошового потоку від поточної діяльності ТОВ «Вереск-Агро» у загальному обсязі позитивного грошового потоку підприємства на 15% у 2021 році порівняно із 2020 роком та на 2% у 2022 році порівняно із 2021 роком. В цілому за період 2020-2022 роки частка позитивного грошового потоку від поточної діяльності ТОВ «Вереск-Агро» зменшилась на 13%. Також можна сказати, що позитивний грошовий потік від поточної діяльності підприємства грає досить вагому роль у формуванні позитивного грошового потоку підприємства в цілому, оскільки має вагому частку у структурі грошового потоку (близько 50%).

Важливими в управлінні грошовими потоками підприємства є визначення мінімального залишку його грошових коштів. Для його визначення пропонується

скористатися методикою Л.А. Лахтіонової, згідно якої мінімальний залишок грошових коштів визначається за період, який необхідний для безперервності здійснення діяльності підприємством і своєчасного вибору методів її фінансового забезпечення [11].

Правильний розрахунок мінімального залишку грошових коштів є важливим для підприємства, оскільки відображає фінансову потребу підприємства для покриття своїх запланованих зобов'язань перед банками, постачальниками, бюджетом, страховими компаніями, орендодавцями тощо.

Розрахунок мінімально необхідної суми грошових коштів для забезпечення діяльності ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки представлений в табл. 3.16.

Таблиця 3.16 - Розрахунок мінімально необхідної суми грошових коштів для забезпечення діяльності ТОВ «Вереск-Агро» за період 2020-2022 роки, тис. грн.

Показники	2020	2021	2022	Відхилення 2022 від 2020, +/-
1. Операційні витрати	354827	460184	401235	46408
2. Чистий дохід від реалізації продукції	216786	400166	262636	45850
3. Середні залишки грошових коштів	7150,5	409,5	732	-6418,5
4. Оборотність грошових коштів (р.2/р.3)	30,3	977,2	358,8	328,5
5. Мінімально необхідна сума грошових коштів (р.1/р.4)	11710,5	470,9	1118,3	-10592,2

Джерело: розраховано на основі ф.1. ф.2 фінансової звітності підприємства

Аналіз показників, наведених в табл. 3.16, свідчать про зменшення величини середніх залишків грошових коштів на величину 6418,5 тис. грн. за період 2020-2022 роки. Зростання оборотності грошових коштів у 2022 році порівняно із 2020 роком на 328,5 оборотів призвело до зменшення мінімально необхідної суми грошових коштів для забезпечення фінансових потреб ТОВ «Вереск-Агро» в 2022 році на 10592.2 тис. грн., яка склала 1118, 3 тис. грн.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного наукового дослідження можна зробити наступні висновки.

По-перше, встановлено, що основна господарська діяльність досліджуваного сільськогосподарського підприємства ТОВ «Вереск-Агро» пов'язана із виробництвом і реалізацією рослинницької продукції, а саме, із вирощуванням зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємстві свідчить про його прибутковість (24%), зростання доходів на 21% і чистого прибутку – в 7 разів. Зростання фінансових результатів діяльності підприємства пов'язано із ефективним використанням виробничих засобів підприємства та оптимальною структурою його фінансового капіталу. Аналіз майна підприємства показав перевищення в його структурі оборотних активів (66%), які ефективно використовуються за досліджуваний період 2020-2022 роки. Коефіцієнт оборотності зріс на 0,3 п. і становить 1,1. Відповідно, період обертання оборотних активів зменшився на 125 днів і складає 332 дні, а коефіцієнт завантаження зменшився до 0.9. Щодо основних засобів, то вони використовуються ефективно і постійно оновлюються. Коефіцієнт зносу в 2022 році складав 34%. У структурі фінансового капіталу власний капітал складає 45% і 55% - залучений капітал, в тому числі довгостроковий банківський кредит. Перевищення запозиченого капіталу негативного впливає на фінансову стійкість підприємства. Внаслідок, у 2022 році підприємство має нестійкий фінансовий стан.

По-друге, одним із ключових етапів фінансового менеджменту ТОВ «Вереск-Агро» є аналіз його грошових потоків – складова управління грошовими потоками. Аналіз чистого грошового потоку ТОВ «Вереск-Агро» показав відсутність чіткої тенденції його зміни за рік. У 2019 та 2021 рік він був позитивним, а в 2020 та 2022 роках спостерігається від'ємний чистий грошовий потік у підприємства, що говорить про перевищення витрат ТОВ «Вереск-Агро» у порівнянні із потоками надходження. Щодо показника середнього залишку

грошових коштів, то він має відносно стійку тенденцію зменшення на 6609,5 тис. грн. або на 90%. Протягом 2020-2022 років підприємство здійснювало операційну та фінансову діяльність, яку супроводжували позитивні (грошові надходження) і від'ємні (витрати) грошові потоки. Позитивні грошові потоки мають тенденцію росту як за операційною, так і фінансовою діяльністю. Від'ємні грошові потоки також мають тенденцію росту як за операційною, так і фінансовою діяльністю. Проведення аналізу і порівняння масштабів грошових потоків (від'ємного і позитивного) ТОВ «Вереск-Агро» спостерігається загальний відтік грошових коштів. В цілому обсяги і динаміка руху грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» протягом досліджуваного періоду 2020-2022 років свідчать про недостатньо ефективну політику управління грошовими потоками підприємства.

В третіх, ефективне управління грошовими потоками забезпечує фінансову збалансованість ТОВ «Вереск-Агро» в її розвитку. Темпи цього розвитку та фінансова стійкість багато в чому визначаються ступенем синхронізації різних типів грошових потоків за обсягом та часом. Високий рівень такої синхронізації забезпечує значне прискорення реалізації стратегічних завдань розвитку підприємства. Аналіз ліквідності грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» свідчить про відсутність грошових резервів для погашення платежів і виконання фінансових зобов'язань підприємства в найближчий час, оскільки значення абсолютної ліквідності грошових потоків нижче нормативного (1). Спостерігається тенденція до зниження залишків грошових коштів підприємства. Так, на початку 2020 року залишки грошових коштів склали 14044 тис. грн., а в 2022 році – 257 тис. грн. Це пов'язано із тим, що витрати за основною (поточною) та фінансовою діяльністю перевищують надходження грошових коштів. Покриття відтоків грошових коштів здійснюється за рахунок коштів, що залишилися з минулих періодів. Розраховані значення коефіцієнта забезпеченості грошовими коштами ТОВ «Вереск-Агро» говорять про те, що підприємство у 2022 році за рахунок наявних у нього залишків грошових коштів мало можливість забезпечити поточну діяльність лише протягом одного дня. Додаткова мобілізація грошових коштів ТОВ «Вереск-Агро» із дебіторської заборгованості дозволяє здійснити

поточну фінансово-господарську діяльність на більш тривалий термін, до 29 днів. Згідно виконаним розрахункам коефіцієнт достатності грошових коштів не тільки нижче за свого нормативу (1), а в 2020 році він взагалі мав від'ємне значення. В 2022 році він склав 0,053. Це означає, що чистий грошовий потік покривав недостатньо свої поточні платежі, що вимагало залучення додаткових грошових ресурсів. В цілому значення даного показника в динаміці свідчить про недостатність чистого грошового потоку в ТОВ «Вереск-Агро» для здійснення своєї фінансово-господарської діяльності. Показники ефективності чистого грошового потоку свідчать про їх неефективність, оскільки одна гривня грошових виплат не забезпечує чистий грошовий потік.

В-четвертих, дефіцит грошових коштів існує в ТОВ «Вереск-Агро» декілька років, що з рештою має негативний вплив на фінансовому результаті діяльності підприємства, оскільки спостерігається суттєвий ріст кредиторської заборгованості. За 2022 рік спостерігається ріст кредиторської заборгованості на 116055 тис. грн. або на 143,8 %. В результаті погіршується платоспроможність, оскільки підприємство вдається до залучення стійких пасивів. Оскільки підприємство має дефіцит грошових коштів, який негативно впливає фінансові результати діяльності підприємства та його фінансовий стан, то виникає потреба у розробці комплексу заходів, результатом реалізації яких є збільшення грошових надходжень. Для досягнення цієї мети рекомендується зниження постійних витрат в періоди зниження виручки шляхом здачі приміщень та обладнання в оренду на цей період, що також збільшить приплив коштів до підприємства. Через ризики і невизначеності, пов'язані з веденням сільського господарства, та відсутність постійних покупців, буде доцільно не купувати основні засоби, а брати їх у лізинг, що зменшить необхідний рівень одноразових витрат на оновлення основних засобів. Це найприйнятніше за умов високого рівня інфляції та недостатності власних коштів підприємства через сезонність виробництва. Щодо інвестицій у нерухомість слід не розпочинати нове капітальне будівництво, а модернізувати вже існуючі будівлі та споруди, зміцнивши їх, покращивши їх властивості в обсягах, які можна буде забезпечити виходячи з умов укладених

договорів з покупцями продукції. Також необхідно створити певний грошовий резерв для прискорення оновлення обладнання та модернізації будівель та споруд у майбутньому шляхом резервування частини виручки, що спрямовується на покриття витрат на поточну діяльність підприємства. Цей резервний фонд також дозволить забезпечити підприємство від несприятливих змін на ринку та можливих нових витків фінансової кризи, а також підвищити рівень його ліквідності та платоспроможність.

В-п'ятих, прискорення надходжень можна забезпечити за допомогою формування платоспроможного балансу підприємства. За умов дотримання оптимальних значень ліквідності балансу грошові кошти повинні складати 10% всіх оборотних активів підприємства; дебіторська заборгованість - 25%, а запаси – 65%. Для зменшення дебіторської заборгованості обґрунтований розмір надання знижки покупцям в 1% за умови попередньої оплати. Це дозволить ТОВ «Вереск-Агро» скоротити втрати від інфляції в розмірі 12 грн. з кожної тисячі грн. договірної ціни і одержати економію грошових коштів в розмірі 3151,63 тис. грн. Застосування штрафних санкцій у формі пені за прострочену дебіторську заборгованість дозволить одержати додаткові грошові кошти в розмірі 25596,91 тис. грн. У підсумку підприємство одержить завдяки запропонованим заходам додаткових грошових коштів на суму 28748,54 тис. грн.

В-шостих, для забезпечення фінансової стійкості підприємства в процесі управління його грошовими потоками головним є визначення мінімально допустимого залишку грошових коштів. В результаті розрахунку мінімально необхідної суми грошових коштів для забезпечення діяльності ТОВ «Вереск-Агро» станом на 2022 рік одержали суму 1118, 3 тис. грн. Як показало прогнозування мінімально необхідна сума грошових коштів для забезпечення діяльності ТОВ «Вереск-Агро» на перспективу має тенденцію росту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артем'єва І.О. Аналіз грошових потоків у забезпеченні господарської діяльності корпорацій. *Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю*: Матеріали ІХ Міжн. наук.-практ. конф. 17 березня 2022 року. Київ: Інтерсервіс, 2022. С.57-60. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/6334/1/Zbirka-2022-45-48.pdf> (дата звернення 31.07.2023).
2. Бондаренко С.В. Управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства – запорука його прибутковості: *Eurasian scientific discussions*. Proceedings of the 13th International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2023. Pp. 383-387. URL: <https://sci-conf.com.ua/xiii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-eurasian-scientific-discussions-22-24-01-2023-barselona-ispaniya-arhiv/> (дата звернення 29.07.2023)
3. Бондаренко С.В. Управління грошовими потоками як складова загальної системи фінансового менеджменту підприємства: Матеріали наук.-практ. конф. викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (25-28 квітня 2023 р.) С. 450.
4. Вареник В.М. Аналіз управління грошовими потоками в економіці України: аналітичний аспект. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. № 1. 2012. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=899> (дата звернення: 25.06.2023).
5. Гайдаєнко О. М., Бондар В. Я. Фінансове моделювання управління грошовими потоками на прикладі ПАТ «Одеський машинобудівний завод». *Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки*: міжнар. зб. наук. пр. / упор. та відп. ред. І.Б. Садовської. Л. , 2017. Вип. 2(14). С. 167-174.
6. Завора Т.М., Берест О.С. Теоретичні основи аналізу та оптимізації грошових потоків підприємства. *Економіка і регіон*. 2014. №4 (47). С. 74-79. URL: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/1634/1/econrig_2014_4_16%20%281%29.pdf (дата звернення 31.07.2023)

7. Колісник О. П., Замогильна А. В. Грошові потоки: сутність, класифікація та їх оптимізація в процесі управління. *Modern economics*. 2018. № 10. С. 60–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2018_10_12 (дата звернення 13.10.2023).

8. Кошельок Г., Грінченко Р. Аналіз грошових потоків у системі управління підприємством. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2 (63). https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.02 (дата звернення 18.10.2023)

9. Кошельок Г. В. Оптимізація грошових потоків підприємства в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 26. Ч. . С. 100-104. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_1_2019ua/21.pdf (дата звернення 31.07.2023).

10. Крюкова І.О., Свірідова М.С. Сучасні методичні підходи до оцінки грошових потоків підприємства. *Науковий вісник: зб. наук. праць. Міжнародний гуманітарний університет*. Одеса, 2016. Вип.21. С. 144-148. URL: <http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1466/1/32.pdf> (дата звернення 31.07.2023)

11. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. Київ : КНЕУ, 2008. 387 с.

12. Мельничук Г. С. Теоретичні аспекти проведення аналізу грошових потоків підприємства: зб. наук. праць Університету державної фіскальної служби України. 2018. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprnudps_2018_2_19

13. Нагайчук В.В. Управління грошовими потоками підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. № 1(52). С. 245–249.

14. Панасюк О.В., Мазанович І.С. Удосконалення аналізу грошових потоків підприємства та їх оптимізація в процесі управління. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 6 (23). С. 128-133.

15. Пітюлич М.М., Стегура В.В. Управління грошовими потоками на підприємстві URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/3383> (дата звернення 18.01.2023)

16. Погорелов І.М. Методологічні засади з проведення аналізу грошових потоків. 2018. *Вісник НТУ «ХПІ»* № 15(1291). С. 115-120. URL: core.ac.uk/download/pdf/162886944.pdf (дата звернення 29.07.2023).
17. Сергєєва О.Р. Сутність та основні аспекти управління грошовими потоками підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Ви. 12. Ч.2. С. 107-110 URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/24.pdf (дата звернення 29.07.2023)
18. Спільник І., Загородна О. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності. *Міжнародний науковий журнал*. 2017. Вип. 1-2. С. 67–85.
19. Стащук О. В., Хандучка А. М. Грошові потоки підприємства: суть та необхідність управління. *Молодий вчений*. Херсон, 2014. № 6. С. 45–46.
20. Тешева Л.В., Щербань О.Д., Вакуленко О.О. Поняття грошового потоку підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 670-675 URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/114.pdf (дата звернення 29.07.2023)
21. Юдіна С.В., Павленко І.В., Дробот А.С. Класифікація грошових потоків та їх вплив на фінансову стійкість підприємства. *Гроші, фінанси і кредит*. 2020. Вип. 48. С. 257-261. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/48_2020_ukr/49.pdf (дата звернення 31. 07.2023)
22. Яструбецька Л.С. Грошові потоки в оцінці інвестиційного проекту. *Фінанси України*. 2015. № 5. С. 101–109.
23. Doan T. (2020) The effect of cash holdings on firm performance: Evidence from Vietnam listed firms. *Accounting*, 6: 721-726.
24. Fawcett S. E., Waller M. A. and Fawcett A. M. (2010) Elaborating a dynamic systems theory to understand collaborative inventory successes and failures. *The International Journal of Logistics Management*, 21(3): 510–537.
25. King A. A., Lenox M. J. (2002) Exploring the locus of profitable pollution reduction. *Management Science*, 48(2): 289-299.

26. Raghavan N.S. and Mishra V.K. (2011) Short-term financing in a cash-constrained supply chain. *International Journal of Production Economics*,; 134(2): 407-412.
27. Simon S., Sawandi N., & Abdul-Hamid M. A. (2017) The quadratic relationship between working capital management and firm performance: Evidence from the Nigerian economy. *Journal of Business Retail Management Research*, 12(1): 94–108.
28. Timme S. G. and Wanberg E. (2011) How supply chain finance can drive cash flow. *Supply Chain Management Review*, 15(1): 18-24.